Маърифат

Халқ зиёлилари рўзномаси

1931 йил 4 июлдан чиқа бошлаган

1992 ЙИЛ 23 ЯНВАРЬ, ПАЙШАНБА

№ 9 (5606). Баҳоси сотувда 35 тийин.

И. КАРИМОВ:
«ИШЛАРИМНИ ИЗЧИЛ ДАВОМ ЭТТИРАМАН!»

Аввал хабар қилинганидек, Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. А. Каримов республика оммавий ахборот воситаларининг вакиллари ҳамда Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги истиқлол республикалари нашрларининг вакиллари бўлган журналистлар билан учрашди. Президент ҳозирги босқичда Ўзбекистон раҳбарияти сиёсий, ижтимоий-иқтисодий жабҳаларда олиб бораётган сиёсатга батафсил тўхталди. Талабалар шаҳарчасида содир бўлган воқеаларга баҳо берилди.

Бу ғалаёнларни ўз-ўзидан келиб чиққан ғалаёнлар дейиш мумкин эмаслиги таъкидланди. Рўй берган воқеалар таҳлили, уларнинг бир маромда ривожланиши, бошқа рад этиб бўлмайдиган фактлар ана шу ифлос ишлар олдиндан тайёрланганидан далолат бериб турибди. Рўй берган воқеа кўп жиҳатдан Фарғона фожиасини эслатади. Турмушимиз, осойишталигимизни беқарорлаштиришга уринаётган кучларнинг демократик ўзгаришларга йўл бермаслик, халқ орасига ғулғула солиш, миллатлараро негизда тўқнашувларга олиб борадиган тартибсизликларни келтириб чиқаришга ҳаракат қилаётганликлари кўриниб турибди. Ана шу ярамас ўйинда ҳис-туйғуларга тезда берилиб кетадиган, ҳали шаклланиб улгурмаган ижтимоий муҳитдан — ёш йигитлардан фойдаланилгани бундан ҳам аянчли бўлди.

Чунончи, митингда қатнашган кишилар аввалига нарх-навонинг эркинлаштирилиши ва оширилишини тўхтатиш талаб этилган шиорларни кўтариб олган эдилар. Лекин, орадан кўп вақт ўтмай ҳукумат, Олий Кенгаш ва ҳатто республика Президенти истеъфога чиқиши талаб этилган сиёсий тусдаги шиорлар ҳам пайдо бўлди. Кейинги воқеалар шуни кўрсатдики, кўчаларга чиққан йигитлар ана шу шиорлар нима мақсадда олиб чиқилганини ҳам тушунмаганлар. Ана шу йигитлар ортида ўз фикрларича аҳволни беқарорлаштириш учун қулай вазиятдан фойдаланишга интилган тажрибали «сиёсатдонлар» турганлиги маълум бўлиб қолмоқда.

Бошқа нарса ҳам кишини хавотирга солади. Талабаларнинг кўп қаватли ётоқхоналарида олдиндан тошлар, металл таёқчалар тайёрлаб қўйилган эди. Президент шу муносабат билан ғалаёнларга пухта тайёргарлик кўрилгани тўғрисидаги ўз мулоҳазаларини айтди. Маълумотларга қараганда, бу ғалаёнлар янги йил арафасида, дастлабки умумхалқ Президент сайлови даврида бошланиши керак эди. Лекин ўшанда қора ниятли кишиларнинг режаси барбод бўлди, чунки Ўзбекистон фуқароларининг жуда кўпчилиги И. А. Каримов учун овоз берди. Собиқ иттифоқнинг мустақил республикалари ҳамда кўпгина хорижий мамлакатлардан келган талайгина кузатувчилар ҳам сайлов вақтида барча демократик меъёрларга ва қоидаларга риоя этилганини тасдиқлашди. Гарчи оппозициядаги кучлар ўз ниятларини амалга ошириш учун уринган бўлсалар-да, И. А. Каримов сайловда ғалаба қозонди. Ўша кунлари миллион-миллион сўмлаб пуллар ўртага қўйилди. Лекин Ўзбекистоннинг кўп миллатли халқи ўзининг дадил сўзини айтди...

Шундай қилиб, 16 январь куни ҳам бошланди. Юзаки қараганда талабалар гўё ноннинг нархи жуда қимматлашиб кетганидан ғазаблана бошладилар. Аслида шундайми? Йўқ! Нархлар оширилишини ҳамма олдиндан билган, Россия, Қозоғистон, Қирғизистонда бир буханка нон неча пул туришидан яхши хабардор эдилар. Ўзбекистонда эса ноннинг нархи ниҳоятда арзон белгиланган эди. Бу ғалаён ҳокимиятга интилаётганлар учунгина баҳона бўлди. Уларга шундай баҳона керак эди.

Ўзбекистон Президенти Талабалар шаҳарчасидаги воқеаларни таҳлил этар экан, ғалаёнларни уюштирган қора кучлар мустақил Ўзбекистоннинг обрўсига путур етказмоқчи бўлганликларига журналистлар эътиборини қаратди. Айни ҳозирги пайтда Бирлашган Миллатлар Ташкилотида мустақил республикамизни халқаро ҳамжамиятга қабул қилиш тўғрисидаги масала кўриб чиқилмоқда.

(Давоми 2-бетда).

ЛИЦЕЙДА БИР КУН

Таълимнинг янги шакл ва услубларини яратмай, янгича, қулай ўқитиш тартибларини вужудга келтирмай туриб, уни янгиланиб бораётган давр шароитига мослаштириш мумкин эмас. Тараққиётнинг диалектик қонуниятлари бизга ана шундай фикрни баён этмоқда. Мустақил республикамизда эса бу борада талайгина амалий ишлар қилиняпти, дейиш мумкин. Зеро, жойларда мактаб-лицей, мактаб-интернат, айрим фанларни чуқур ўқитишга ихтисослашган ўқув даргоҳлари, махсус синфларнинг очилиши халқ таълими равнақи йўлида дадил ташланган қадамлардандир.

Янги турдаги ўқув даргоҳларида болаларнинг билимини ҳисобга олиб, табақалаштириб ўқитишга асосий эътибор қаратиляпти. Бундай услуб ҳозирданоқ ўзининг ижобий натижасини кўрсатяпти. Ана шундай манзарани Тошкентдаги 306-мактаб-лицей ҳаётида ҳам кўриш мумкин. Лицейда амалга оширилаётган ишлар, асл нусхали янгиликлар билан танишмоқчи бўлсангиз, рўзномамизнинг учинчи саҳифасида ёритилган «Лицейда бир кун» сарлавҳали мақолани ўқишингиз мумкин. Унда лицейнинг ўзига хос томонлари, ҳозирги мактаблардан фарқи ва бошқа масалалар хусусида ҳикоя қилинади.

ЕТИЛГАН МУАММОЛАР ҲАҚИДА МАКТУБЛАР

АВВАЛО ШАРОИТ ЯРАТИЛСА...

Синф раҳбарининг иши жуда мураккаб ва масъулиятлилиги ҳақида илгари ҳам рўзномада ёзилган. Мен қисқа муддатли синф раҳбарлик фаолиятим давомида синфда 90 фоиз ўқувчининг уйига камида 5-6 маротаба бориб улгурдим. Ўша пайтда ўқувчиларнинг ўзлаштириши, синфхона таъмири ва бошқа баъзи масалалар юзасидан қанчалик югурганлигим сабабли уларнинг иши ҳаддан ташқари оғирлигини қалбан ҳис этдим.

Шу пайтгача синф раҳбарига 3, 5, 10 сўм ва, ниҳоят, 30 сўм ҳақ тўланиб келаяпти. Аммо унинг қилган ишлари, елиб югуриши учун шу 30 сўм етарлими? Йўқ, албатта! Ҳеч қандай синф раҳбари йўққи, у ўз иши ва унга олаётган маошидан қониққан бўлса. Айниқса, аёл кишига раҳбарлик қилиш оғир. Ваҳоланки, мактабда 80-90 фоиз аёллар дарс беришади. Бироқ биз бу қийинчиликлар олдида таслим бўлишимиз керак эмас. Ҳар бир соғлигига тўғри келган, синф раҳбарилигини уддасидан чиқа оладиган ўқитувчи раҳбарлик қилиши керак. Фақатгина унинг хизматларини (кўпинча уларнинг вақти шанбаликларга ҳам кетади), меҳнатини қадрлаб, раҳбарлик маошини ошириш керак. Бир ҳамкасбимиз ўз мақоласида айтганидек, ставканинг ярмини (ҳеч бўлмаганда) тўлаш керак. Ўшандагина у одам жон-дили билан, оғринмасдан синф раҳбарининг ишини олиб боради.

Н. ҚУРАМАТОВА.
Жиззах шаҳри.

Миннатдорлик ҳисси

СУКУТ САҚЛАЙ ОЛМАЙМИЗ

Бозор иқтисодиёти шароити баъзи қийинчиликларни юзага чиқариб қўйди. Бундай вазиятда кўпчиликнинг таҳликага тушиб қолаётганлиги сир эмас. Бироқ, нима бўлганда ҳам, Ўзбекистон жумҳурияти раҳбарияти мушкулликдан тезроқ қутилишнинг чора-тадбирларини кўришмоқда. Бу борада, айниқса, жумҳурият муаллимларининг оғир шароитдаги меҳнатлари биринчи навбатда инобатга олинганлиги жафокаш муаллимларни қувонтириб юборди.

Жумҳурият Президентининг бу ишидан руҳланган ўқитувчиларнинг миннатдорчилик туйғуси билан битилган мактублари таҳририятимизга ҳар куни келиб турибди. Қуйида улардан айримларини келтирамиз.

— Мард майдонда синалади, дейди донолар. Ҳа, бозор иқтисодиёти муносабатлари барча қийинчиликлар қаторида инсонни синаш даврини ҳам кўрсатмоқда. Лекин, буларнинг барчаси ўткинчи бўлса-да, ҳозирча аҳвол мураккаблигича қолмоқда. Афсуски, мана шундай синовли пайтда орамиздан ўз оғзини бекорчи, иғво гаплардан тиёлмаётганларнинг чиқиб турганлиги ўқитувчи сифатида мени ташвишлантиради.

Нега?

Чунки, муаммоларнинг ҳар қадамда тиқилиб ётганлигига қарамай, жумҳурият Президенти оғирликнинг барчасини ўз зиммасига олмоқда. Жумладан, у кишининг халқ таълими соҳасида, унинг келажаги учун қилган ишлари биз муаллимларни янада дадиллантириб, ўқувчиларга замон талабига жавоб берадиган даражада билим беришга ундамоқда. Хусусан, оғир вазиятда маошимизнинг бир неча ҳисса оширилгани фикримизнинг исботидир.

И. АБДУЛЛАЕВ,
Тошкент шаҳридаги 254-мактаб директори.

●

— Якунланган йил жуда оғир, тарихга ёзилиб қоладиган йил бўлди, десам муболаға бўлмайди. Бу ўзгаришлар даври жумҳуриятимиз аҳли олдига ҳам бир қанча синовли тўсиқларни кўндаланг қилиб қўйдики, шу жумҳуриятнинг оддий фуқароси сифатида ундан чўчимаслик керак, дейишим мумкин. Айниқса, нарх-наво масаласи осмонда бўлган бир пайтда одамлар чўчимоқда, хилма-хил фикрлар юзага келмоқда. Тўғри, ҳозирча анчагина қийинчиликлар бор. Бироқ имкониятларни ҳам ҳисоблаб кўрган маъқул.

Эътибор беринг, ҳеч қайси мустақил жумҳурият биздаги сингари биринчи навбатда халқ таълими, хусусан, мактабга эътиборни қаратмаган. Ўқувчиларни бепул овқатлантириш, ўқитувчиларга қатор имтиёзлар бериш, уларнинг маошларини бир неча ҳисса ошириш — буларнинг барчасида фидойилик, жасурлик мужассамлашган. Унинг ижодкори эса Президентимиз Ислом Абдуғаниевич Каримов бўлди. Имоним комилки, келажакда бошқа тармоқдагилар учун ҳам бундай имтиёзлар берилиши муқаррар.

М. МИРЗАЕВ,
Шаҳрисабз ноҳиясидаги С. Муродов номли мактаб директори.

●

Тўғриси, матбуотлардаги баъзи қочириқ гаплар маорифчи сифатида мени ранжитади. Марказнинг тугаб кетганлигига қарамай, ҳамон жумҳуриятимизга пайт пойлаб зимдан тош отувчилар топилиб турибди. Афсуски, улар қисқа ўйлаб, тор доирада фикр юритишмоқда. Ўзбекистон Президентининг ўз халқи, ўз юрти учун қилаётган фидокорлигини ноҳиямиз педагоглари тўла маъқуллашмоқда.

Биргина мисол. Жумҳуриятимиз мустақиллик йўлидан бормоқда. Демак, чақалоқ энди туғилди, деган гап. Уни келажакда ким ва қандай идора этади. Мана шу масалани, қолаверса, жумҳурият келажаги мактабда эканлигини тўғри англаган Президентимиз илм масканларига, шу даргоҳда меҳнат қилиб, кун кечираётганларга биринчи галда эътиборни қаратди. Энди навбат фақат уни ижро этувчи жойлардаги ташкилотларнинг мутасаддиларига боғлиқ.

Б. СОБИРОВ,
Қўшкўпир ноҳия халқ таълими бўлими мудири.

ТИЛ—ДИЛ КАЛИТИ

ЎҚУВЧИ АРОСАТДА ҚОЛМАСИН

Ўзбекистон жумҳуриятининг тил тўғрисидаги Қонуни эълон қилингандан буён кўпгина ижобий ўзгаришлар томон юз тутилди. Аммо, айрим муаммолар, номутаносибликлар ҳам пайдо бўлаётир. Масалан, жаҳон миқёсида қўлланилиб келаётган «республика, инженер, программа» ва шу каби бир талай сўзларнинг ўзбекчалаштирилган варианти айнан маънони бермаяпти. Ҳеч қачон «даста» сўзи «ансамбль», «нигорхона» сўзи «радио комитети» маъноларини англатмайди.

Биргина «институт» сўзини олиб кўрайлик: уни «илмгоҳ», «билимгоҳ», «олийгоҳ», «дорилмуаллимин» каби шаклларда қўллаб келяпмиз. Хўш, педбилим юртлари, мактаблар илмгоҳ, билимгоҳ эмасми? Бизнингча, тилимизга арабча ёки форсча сўзларни зўрма-зўраки тиқиштиравериш билан миллий қадриятларимизни тиклаган ҳисобланмаймиз.

Ҳатто биз ўқитувчилар ҳам айрим сўзларни қандай ёзишни ўйлаб қоладиган бўлдик. Масалан, «лагерь»ми «лагер», «октябрь» тўғрими—«ўктабир»?. Ўша ойма-ой ўқиётган ҳар хил шакллардаги китобчамиз нима—журналми, жаридами, мажаллами, ойномами? Тилдаги бир хиллик қани? Эҳтимол, баъзи гапдонлар бунга маънодошликни важ қилиб кўрсатарлар. Лекин дўппини бошдан олиб ўйлаб кўриш керак: «журнал» тушунчасини аниқ бера олмайдиган «жарида» ёки «ойнома» сўзлари унга қандай маънодош бўлиши мумкин?

Узун гаплардан қисқа хулосам шундай: ўқувчини ортиқча қийнаш ҳам одобдан эмас. Эски тилимизга бирданига, зўрма-зўраки эмас, жуда секинлик билан қайтмоғимиз лозим. Тилимизнинг янги, мукаммал, қатъий имло луғатини нашр этиш, шундан сўнггина тарихий сўзларимизни қўллай бошлашимиз ўринлидир. Янги имлога ўтишни ўшанда ҳатто қонун йўли билан ҳам мустаҳкамлаш мумкин.

Ғ. ЭШМУРОДОВ,
Беруний шаҳридаги 2-ўрта мактаб ўзбек тили ва адабиёти ўқитувчиси.

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг қарори

ЭРКИН НАРХЛАР ЖОРИЙ ЭТИЛИШИ МУНОСАБАТИ БИЛАН ТАЛАБАЛАР, ЎҚУВЧИ ЁШЛАР, ЎЗГАЛАРНИНГ ҚАРАМОҒИГА МУҲТОЖ БЎЛГАН ЁЛҒИЗ ПЕНСИОНЕРЛАР ВА МЕҲНАТКАШЛАРНИНГ ИМТИЁЗЛИ УМУМИЙ ОВҚАТЛАНИШИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ЮЗАСИДАН ҚЎШИМЧА ЧОРА-ТАДБИРЛАР ҲАҚИДА

Аҳолини ижтимоий ҳимоялашни кучайтириш ва талабалар, ўқувчи ёшлар ҳамда меҳнаткашларнинг умумий овқатланиши тизимида нархларни барқарорлаштиришни таъминлаш мақсадида Вазирлар маҳкамаси қарор қилади:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг «Чакана нархларни ислоҳ қилиш муносабати билан талабалар ва ўқувчи ёшлар учун имтиёзли умумий овқатланишни жорий этиш ҳақида» 1991 йил 4 апрелдаги 87-сон қарорига мувофиқ олий ўқув юртларининг кундузи ўқийдиган талабалари, ўрта махсус ўқув юртлари ва давлат таъминотида бўлмаган ҳунар-техника билим юртлари ўқувчиларининг, шунингдек юқорида кўрсатилган ўқув юртларининг профессор-ўқитувчилар таркиби ва хизмат кўрсатувчи ходимларининг бир марталик овқатланиш қийматини қоплашга бериладиган компенсациялар миқдори 5 сўмгача кўпайтирилсин, барча талабалар ва ўқувчиларга, ўқитувчилар ва хизмат кўрсатиш ходимлари таркибига компенсациялар стипендия ва иш ҳақи билан бирга тўланиши белгилаб қўйилсин.

2. Умумтаълим мактаблари бошланғич синф ўқувчиларини бепул нонушта билан таъминлашнинг амалдаги тартиби сақлаб қолинсин ва бунда нонуштанинг қиймати бир ўқувчи ҳисобига бир кунда 40 тийиндан 1 сўм 60 тийингача, яъни 4 баравар кўпайтирилсин.

3. Талабалар ҳамда мактаб ошхоналари ва буфетларида бир талаба ва ўқувчига бериладиган тушки овқат қийматидан воситачи ҳамда тижорат дўконларида моллар сотишдан бериладиган ажратмалар маблағи ҳисобидан 50 фоиз миқдорида чегиртма белгилансин.

4. Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, халқ таълими вазирлиги, ўқув юртларига эга бўлган вазирликлар, идоралар ва корхоналар, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, маҳаллий бошқарув органлари талабалар ва ўқувчи ёшларнинг умумий овқатланишини ташкил этиш, мактаб ва талабалар ошхоналари ҳамда буфетларида бепул нонушталар ва имтиёзли овқатланиш билан таъминлаш устидан қатъий назорат ўрнатсинлар.

5. Ўзгаларнинг қарамоғига муҳтож бўлган ёлғиз пенсионерларга амалдаги имтиёзлар сақлаб қолиниб, улар уй-жой ва коммунал хизматлар, жамоат транспортидан фойдаланишга (таксидан ташқари) тўланадиган ҳақдан озод қилинсин, нормаланган озиқ-овқат маҳсулотлари ва врач рецептлари бўйича дори-дармонлар билан бепул таъминлансин.

Ўзгаларнинг қарамоғига муҳтож ёлғиз пенсионерларни нормада кўрсатилгандек таъминлаш учун Вазирлар маҳкамасининг 1991 йил 28 майдаги 145-сон қарори билан тасдиқланган кундалик зарур товарлар рўйхатига чекланган нархи (ўртача) 30 сўм ҳисобидан ойига минимал нормадаги 1 килограмм гўшт бепул берилсин деган қўшимча киритилсин.

6. Белгилаб қўйилсинки, бюджет ташкилотлари ва муассасаларининг ошхона ва буфетларида тушки овқатлар қийматининг 50 фоизи, лекин ҳар бир кишига кунига 5 сўмдан ошмаган ҳолда республика ва маҳаллий бюджет маблағлари ҳисобига қопланади.

Бюджетдан маблағ оладиган вазирликлар, идоралар, муассасалар ва ташкилотлар:

овқатланиш қийматининг ҳақини тўлаш бўйича махсус жамғарма ташкил этсинлар, уни ҳаражатлар сметасида алоҳида сатр билан ажратиб кўрсатсинлар;

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги билан биргаликда мазкур жамғармаларни тузиш манбаларини белгилаб чиқсинлар, бунда тасдиқланган ҳаражатлар сметасига ўзгартишлар киритишни назарда тутсинлар.

7. Ишлаб чиқариш корхоналарининг ошхона ва буфетларида имтиёзли овқатланишни ташкил этиш ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишнинг энг муҳим омили эканлигини ҳисобга олиб, вазирликлар, идоралар, хўжалик ҳисобидаги концернлар, уюшмалар, корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотларга ишлаб чиқариш корхоналарининг ошхоналари ва буфетларида ишчи ҳамда хизматчилар овқати қийматининг камида 50 фоизини қоплашга рухсат этилсин, бу ҳаражатлар маҳсулот (ишлар, хизматлар) таннархига киритилсин.

8. Тасарруфида ошхона ва буфет шоҳобчалари бўлган вазирликлар, идоралар, концернлар, уюшмалар, корхоналар, ташкилотлар ва ўқув юртлари раҳбарларининг зиммасига умумий овқатланишни тегишлича ташкил этиш учун, таомларнинг сифати ҳамда уларнинг нархи асосланган бўлиши, суиистеъмол ва талон-торож қилиш ҳолларига йўл қўймаслик учун шахсан жавобгарлик юклатилсин.

9. Ўзбекистон Республикаси Савдо вазирлиги, Ўзбекбирлашув, савдо шаҳобчаларига эга бўлган вазирликлар, идоралар, концернлар, корхоналар ва ташкилотлар, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар кенгаши, маҳаллий бошқарув органлари ишлаб чиқариш корхоналарининг, талабалар ҳамда мактаб ошхоналари ва буфетларига чекланган нархларда ижтимоий аҳамиятга молик озиқ-овқатлар узлуксиз етказиб берилишини таъминласинлар.

10. Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалик вазирлиги, Сув хўжалиги қурилиши давлат комитети, Қишлоқ хўжалик фанлари академияси, «Узплодоовощвинпром» концерни, бошқа вазирликлар ва идоралар, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар кенгаши, маҳаллий бошқарув органлари жамоа хўжаликлари, давлат хўжаликлари ва бошқа деҳқончилик хўжалиги ташкилотлари томонидан эркин сотиш учун ўзларида қоладиган чорвачилик маҳсулотининг 15 фоизи ва мева-сабзавот маҳсулотининг 50 фоизи ҳисобидан қишлоқлардаги умумтаълим мактабларига пастроқ нархларда озиқ-овқат маҳсулотлари ажратишни ташкил этсинлар.

11. Ўзбекистон касаба уюшмалари федерацияси кенгашига Ўзбекистон Республикаси Ижтимоий таъминот вазирлиги, Меҳнат вазирлиги, Савдо вазирлиги, Ўзбекбирлашув, маҳаллий бошқарув органлари, жамоат ташкилотлари ва хайрия жамғармалари билан биргаликда ёлғиз ва кам таъминланган пенсионерлар, ногиронлар учун арзон нархларда ёки бепул иссиқ овқат ташкил этиш тавсия қилинсин.

12. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар кенгаши, маҳаллий бошқарув органлари билан биргаликда мазкур қарор билан белгиланган ҳамда талабаларни, ўқувчи ёшларни, ёлғиз пенсионерларни ва меҳнаткашларни ижтимоий ҳимоя қилиш чораларини амалга ошириш билан боғлиқ қўшимча ҳаражатларни қоплаш учун зарур маблағларни излаб топсин;

манфаатдор вазирликлар ва идоралар иштирокида уч кун муддат ичида ўзгартишлар ҳамда мактаб ва талабалар ошхоналари ва буфетларида ўқувчилар билан талабаларнинг бепул ҳамда имтиёзли овқатланишини қоплаш тартибини ва чекланган нарх белгиланган айрим озиқ-овқат турларининг нархларидаги фарқни қоплаш тўғрисидаги вақтинчалик низомни тасдиқласин.

13. Ўзбекистон республикаси Адлия вазирлиги бир ҳафта муддат ичида амалдаги қонун ҳамда норматив ҳужжатларни тўлдириш ва ўзгартириш ҳақидаги таклифларни Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасига киритсин.

14. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг «Эркин нархларни белгилаш чоралари тўғрисида» 1992 йил 9 январдаги 4-сон қарорининг 8-банди ўз кучини йўқотган деб ҳисоблансин.

15. Ўзбекистон давлат телерадиоэшиттириш компанияси, оммавий ахборот воситалари, корхоналар, ташкилотлар ва ўқув юртларининг меҳнаткашлар, талабалар ва ўқувчи ёшларнинг умумий овқатланишини ташкил этишдаги, эркин нархлар жорий этилган шароитда аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш юзасидан қўшимча чораларни амалга ошириш соҳасидаги ижобий тажрибаларини кенг ёритиб борсинлар.

16. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Вазирлар маҳкамаси раисининг тегишли ўринбосарларига юклатилсин.

Ушбу қарор эълон қилинган кундан бошлаб кучга киради.

Вазирлар маҳкамасининг раиси И. КАРИМОВ.

«ИШЛАРИМНИ ИЗЧИЛ ДАВОМ ЭТТИРАМАН!»

(Боши 1-бетда).

И. А. Каримов тўла ҳуқуқли аъзо сифатида республикамизнинг жаҳон ҳамжамиятига аъзо бўлишдан, иқтисодиётни барқарорлаштиришдан, Ўзбекистоннинг демократия ва иқтисодий равнақ йўлидан олға боришидан, миллати ва динидан қатъи назар республикамиздаги ҳар бир киши учун муносиб турмуш шароити яратишдан ҳам кўра муҳимроқ вазифаси йўқ эканини алоҳида уқтирди.

Фожиа рўй берди. Ота-онаси уйида кўзи тўрт бўлиб кутаётган талаба йигит ҳалок бўлди. Хўш, отишга ким буйруқ берди? Бу саволга ҳукумат комиссияси жавоб беради. Милициянинг алоҳида отряди ўқ узганлиги сабабли талабалар қўлларига тош олишга мажбур бўлишди. «Бу отишмалар талабаларга эмас, балки республика мустақиллигига, халқ қонуний йўл билан сайлаган Президентга қарши қаратилган эди. Очиғини айтаман: улар жиддий зарба беришди — пойлаб туриб зарба уришди», деди И. А. Каримов.

Журналистларни Ўзбекистондаги ҳозирги вазиятни яқинда Грузияда рўй берган воқеаларга таққослаш мумкинми, деган савол қизиқтирарди. И. А. Каримов бу саволга жавоб берар экан, энг даҳшатли воқеалар назорат остидан чиқиб кетганда бошланишини таъкидлади. Ўзбекистон пойтахтида бундай бўлмади, бўлиши ҳам мумкин эмас. Айни вақтда доимо ҳушёр бўлиш, эҳтиросларни авж олдираётган сафсатабозларнинг иғвогарлигига учмаслик керак. Бунга собиқ иттифоқнинг парчаланиши, бир қанча мустақил республикалар ҳукуматларининг ҳамма вақт ҳам ўйламай юргизаётган сиёсати, иқтисодиётдаги танг вазият кўмаклашмоқда. Лекин мустақил Ўзбекистон тарихидаги жуда оғир бу даврни бартараф этиш мумкин. Бунинг учун вақт, энг муҳими, республикамиз шаҳарлари ва қишлоқларида осойишталик, фуқароларнинг қонуний сайланган ҳукуматга ишончи бўлиши керак.

Учрашув қатнашчиларини янги ижтимоий-сиёсий тузилма — мустақил давлатлар ҳамдўстлигининг қай даражада лаёқатли экани тўғрисидаги масала ҳам қизиқтирарди.

Бу саволга жавоб берар экан, Ўзбекистон Президенти юзага келаётган вазиятни атрофлича таҳлил қилди. У ишлар ўзаро манфаатли, тенг ҳуқуқлилик асосида олиб борилган тақдирдагина Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги лаёқатли бўлишини таъкидлади. Бир қанча мустақил республикаларнинг раҳбарлари ўзларининг ҳукмронлик руҳидаги сиёсатларидан воз кечишлари керак. Бу, масалан, Қуролли Кучларга тегишлидир. Стратегик қўшинлар ягона бўлиши лозимлиги ҳаммамизга тушунарли. Лекин уни қандайдир бир республиканинг мудофаа вазири бошқармаслиги керак. Оддий қурол-яроғларга келганда собиқ СССР таркибига кирган мустақил давлатлар ўзларининг охирги сўзини айтиши керак. Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги таркибидаги республикалар раҳбарларининг февраль ойида Минскда бўладиган учрашуви кўпгина масалаларга узил-кесил жавоб берса керак.

Журналистлар Ўзбекистонда танглик ҳолатлари ўзининг энг юқори нуқтасига қачон кўтарилади, деган саволни ҳам бердилар. Улар аҳвол, биринчи навбатда иқтисодиётдаги аҳвол қачон барқарорлаша бошлайди, одамлар ижобий ўзгаришларни қачон сезишлари мумкин, деб сўрашди.

И. А. Каримов ўзи учун Ўзбекистоннинг гуллаб-яшнаши, республика ҳудудида яшаётган барча халқларга муносиб турмуш шарт-шароитларини яратиш асосий вазифа эканини яна бир марта таъкидлади. Касбкори иқтисодчи бўлган И. А. Каримов август — сентябрь ойларидаёқ ижобий ўзгаришлар бўлади, ўшанда халқ республика тараққиётининг аниқ-равшан истиқболларини кўради, деган фикрни билдирди. Ана шу давргача хорижий мамлакатлар билан бир қанча муҳим шартномалар тузилиши, катта-катта қарзлар олиниши керак, ўшанда озиқ-овқат маҳсулотлари етказиб берила бошлайди, хорижий фирмалар билан тузилган қўшма корхоналар ички бозорни истеъмол моллари билан тўлдира бошлайди. Шу вақтга келиб хомашё бойликларини фойдали тарзда сотиш йўллари аниқлаб олинади, бунга Ўзбекистоннинг аъло сифатли олтини ҳам киради. Ўзбекистон ҳукуматининг аниқ, ҳар томонлама ўйланган ҳаракат дастури бор. Ана шу дастурни амалга ошириш натижасида тўрт — беш йил ичида Ўзбекистонни тангликдан қутқариш, уни ривожланган давлатга айлантириш мумкин. Бу фақат Президентнинг фикри эмас. Тошкентга ташриф буюрган кўпдан-кўп хорижий мутахассислар ҳам дастурга шундай баҳо беришди.

Лекин бунга республикада ижтимоий-сиёсий аҳвол барқарор бўлган тақдирдагина эришиш мумкин. Аммо ижтимоий тангликни сақлаб қолишга, охир оқибатда миллатлараро тўқнашувларга айланиши мумкин бўлган ғалаён келтириб чиқариш учун хийла-найрангларни ишга солишга интилаётган кучлар бор. «Мен мафияга, чайқовчиликка, яширин иқтисодиётга қарши курашаман, деб қасам ичганман. Тўғри, бу кўпчиликка ёқмайди. Менинг хатти-ҳаракатларим уларнинг тинчи, оромини бузмоқда. Лекин мен ўз ишларимни изчил давом эттираман, — деди И. А. Каримов. — Мен сиздан фақат битта нарсани илтимос қиламан: хотиржам ишлашга имконият беринг, халқимизга бошбошдоқлик ва тўс-тўполонлардан чиқишнинг янги дастурини тақдим этиш учун менга вақт беринг!

И. А. Каримов журналистларнинг республика сиёсий ва ижтимоий-иқтисодий муаммоларига тегишли бошқа саволларига ҳам жавоб қайтарди.

Л. ЛЕВИН,
С. ФЕНЮТИН,
ЎзТАГ мухбирлари.

«ЎҚИТУВЧИ—92» КЎРИГИ

МУАЛЛИМЛАР МАҲОРАТИНИНГ НАМОЙИШИ

Чинакам байрам либосига бурканган илм даргоҳи оғуши, устозлар мадҳиниараннум этувчи куй ва қўшиқлар, муаллимлик иқтидорини намойиш этиш учун олиб борилаётган қизғин тортишувлар... Буларнинг барчаси кишида нозик ҳис-туйғулар уйғотади. Тошкент шаҳар Ҳамза ноҳиясидаги 282-мактабда вилоят миқёсида ўтказилган «Ўқитувчи-92» кўрик-танлови мактаб залига тўпланганлар тасаввурида ана шундай манзараларни гавдалантирди. Бу танловга ноҳия мактабларидан 35 киши қатнашиш учун таклиф этилган эди. Ўтказилган уч тур танловдан атиги етти киши якунлов тадбирларида қатнашиш учун танлаб олинди. Бу муаллимлар кўрикнинг қизғин, мунозарага бой ҳолда ўтган барча жараёнларида берилган топшириқларни аъло даражада бажардилар. Айниқса, муаллимлар томонидан намойиш этилган саҳна кўринишлари, халқ таълимига оид хийла мураккаб саволларга атрофлича ва аниқ берилган жавоблар ҳакамлар ҳайъати томонидан яхши баҳоланди ҳамда қатнашчиларнинг олқишига сазовор бўлди. Ўзининг топқирлиги, муаллимлик маҳорати билан кўрик-танловда ғолиблик ўрнини эгаллаган 166, 155 ҳамда 244-мактаб ўқитувчилари Г. Острерова, Ф. Тоиров ва Т. Олховенколар 800 сўмгача бўлган миқдорда пул мукофоти билан тақдирландилар.

Суратда кўрик-танловдан лавҳа акс этган.

ҒОЛИБЛАР БАҲСИ

«Ўқитувчи умр бўйи ўқиши, ўрганиши керак» деган ақида ҳаммага аён. Кейинги йилларда ноҳия, вилоят ва жумҳурият миқёсида ўтказилаётган кўрик-танловлар чинакам маҳорат беллашувларига айланиб бормоқда. Яқинда Самарқанд вилоят ўқитувчиларининг кўрик-танловида шаҳар ва ноҳиялар танловлари ғолиблари бўлган 22 нафар ўқитувчи ўзаро куч синашди. Иштирокчилар очиқ дарслар ўтишди, белгиланган мавзуда ёзилган ижодий ишларини ҳимоя қилишди. Айни вақтда улар «Мен ва менинг ўқувчиларим», «Педагогик вазият», «Билимдонлик баҳси», «Миллий мактаб тушунчаси», «Ўлкамиз бўйлаб сиртқи саёҳат», «Моҳир қўллар», «Ҳозирги замон ўқитувчиси қайси хислатларга эга бўлмоғи керак?», «Адабий кўрик», «Менинг севимли машғулотим» каби қатор мавзуларда ўз фикр ва мулоҳазаларини билдириб, билим ва маҳоратларини намойиш қилдилар.

Ҳакамлар ҳайъатининг хулосасига кўра, вилоятдаги Челак ноҳиясига қарашли 38-мактаб кимё ўқитувчиси Э. Эшматов 76,6 балл билан биринчи, Пахтачи ноҳиясидаги 21-мактаб чет тили ўқитувчиси М. Абдуллаева 77,8 балл билан иккинчи, Каттақўрғон шаҳридаги 16-мактаб она тили ва адабиёт ўқитувчиси Д. Бобомуродова 73,6 балл билан учинчи, Ургут ноҳиясидаги 46-мактаб она тили ва адабиёт ўқитувчиси М. Аҳтамова 72,9 балл билан тўртинчи ва Паст Дарғом ноҳиясидаги 41-мактаб чет тили ўқитувчиси С. Норқобилова 66,2 балл билан бешинчи ўринларни эгаллашди.

Ғолиблар ва қатнашчилар вилоят халқ таълими бошқармаси, халқ таълими ва фан ходимлари вилоят қўмитаси, Педагогика жамияти, Ўзбекистон ёшлар ташкилотининг вилоят иттифоқи томонидан ташкил қилинган пул мукофотлари, қимматбаҳо совғалар ва ёрлиқлар билан тақдирландилар.

Танлов ғолиби Эркин Эшматовнинг аниқ жавоблари, енгилгина самимий қочириқларга бой мулоҳазалари томошабинларга ҳам, ҳакамлар ҳайъатига ҳам манзур бўлди.

Эркин Эшматов келажак мактаби ҳақида гапириб, унинг бутун фаолияти миллий ва умумбашарий қадриятларга асосланган ҳолда яхши ҳулқ ва ақл кучини бир вужудда умумлаштиришдан иборат бўлмоғи лозимлигини айтди.

Ўқитувчилар малакасини ошириш олийгоҳи илғор педагогик тажриба кабинети мудири И. Абдиев кўрик-танловда совринли ўринларни эгаллаган ўқитувчиларнинг барчаси болажонлиги, ижодий ишлаш маҳорати, санъатга иштиёқи билан ҳакамлар ҳайъатида ва залда ҳозир бўлганларда яхши таассурот қолдирганликларини, шунингдек кўрик-танловда иштирок этган учта (6-, 12- ва 37-) ҳунар-техника билим юртлари ўқитувчилари орасида 37-ҳунар-техника билим юрти кимё ўқитувчиси Ю. Солиевнинг билимдонлиги ва топқирлигини алоҳида таъкидлади.

Малака ошириш институти директори Ш. Саидқулов раҳбарлигидаги мактабларнинг моҳир ўқитувчилари, малакали методистлардан ташкил топган 14 кишидан иборат ҳакамлар ҳайъати кўрик-танловни уюшқоқлик билан ўтказди.

Кўрик-танлов ғолиби Э. Эшматов жумҳуриятнинг энг сара ўқитувчилари баҳсида қатнашади. Унга омад тилаб қоламиз.

Ғ. МАННОПОВ,
махсус мухбиримиз.

Синаб кўринг

ЭНГ МАҚБУЛ УСЛУБ

Жуғрофия таълимининг юксак савияли бўлиши дарснинг қандай ташкил этилганлигига ва олиб борилишига боғлиқ. Таълим жараёни ва услубларини, машғулотларини ташкил этишни қайта қуриш керак, деб ўйлайман. Бунда таълим методларининг сарасини танлаш ва ўқувчилар фаолиятини фаоллаштириш тушунилади. Сир эмаски, ҳали ўқитувчиларнинг аксарияти бир хил услубга, яъни дарс жараёнида қолипга тушиб қолган методга ёпишиб олишган. Улар бу қолипдан чиқиб кетишда, гўё хатога йўл қўядигандек, чўчишади. Шунингдек, муаллимлар дарсда узоқ гапирадилар, ўқитувчи бамисоли лектор, ўқувчилар эса тингловчилардир. Бундай ташкил қилинган дарсда ўқувчилар зерикадилар, толиқадилар, дарсга бутунлай қизиқмай қўядилар, уларнинг фаолияти эса кескин пасаяди. Бир хил дарс ўтиш эса ҳеч қачон муваффақият гарови бўлган эмас.

Дарсни шундай ташкил қилиш керакки, дарсда ўқитувчи ўзи тушунтириб берувчи ва гапириб берувчи бўлиб қолмаслиги керак, балки ўқувчилар янги материални ўрганишда фаол иштирок этишлари зарур. Дарсни турли таълим воситалари билан яхши жиҳозлаш зарур, албатта. Дарсни муаммоли ташкил этиш — ўқувчиларни қизиқтиришнинг муҳим омилидир. Бунда ўқитувчи фандаги барча янгиликларни ўзи бирданига айтиб қўя қолмай, балки унинг маълум бир қисмини ўқувчиларнинг ўзларига ҳавола қилади. Ўқувчилар аввалги олган билимларига таянган ҳолда муаммоли саволларни ечадилар, мустақил фикрлайдилар.

Дарс жараёнини икки қисмга бўлиш мумкин, улар узвий боғланган ҳолда олиб борилади: ўқитувчи фаолияти ва ўқувчилар фаолияти (булар муаллимнинг режа-конспектида кўрсатиб қўйилади). Ўқитувчи фаолиятига таянч бўлиб хизмат қиладиган билимларни эсга тушириш, тушунтириш, ҳикоя қилиш, қўшимча материаллар ўқиб бериш, янгиликлар билан таништириш, синф тахтасига турли чизмалар чизиш, рақамлар ва терминларни ёзиш, кинолавҳа, диафильм, диапозитивларни намойиш этиш киради. Ўқувчилар фаолиятига эса ўқитувчи ўртага ташлаган саволларга таълим манбаларидан жавоб излаш, махсус хариталар, диаграмма, жадвал, картасхемаларни таҳлил қилиш, саволларга қисқа жавоблар ёзиш, ёзувсиз карталарни тўлдириш, режа бўйича таъриф ёзиш ва бошқалар киради.

Ўқитувчи дарс жараёнининг савол-жавоблар билан тўла бўлишига, ўқувчиларнинг мустақил ишлашига кенг ўрин ажратмоғи лозим. Чунки бу йўл — кенг мақбул услубдир. Демоқчиманки, замонавий дарсда фаоллик кўпроқ ўқувчиларда, уста раҳбарлик эса ўқитувчидадир. Шунинг учун у дарс тузилишини ўзгартириб туриши зарур. Масалан, машғулот бошланишида ўқитувчи одатдагидек ўқувчиларнинг ўтган дарсни қандай ўзлаштирганини ёки ўзлаштирмаганини текшириши шарт эмас. У, энг аввало, таянч бўлиб хизмат қиладиган билимларни ўқувчининг эсига тушириб, янги материални уларга обдон ўргатиши керак. Фақат шундан кейингина ўқувчилар билимини баҳолашга ўтиш ўринли бўлади. Бунда ўқитувчи ўтган дарс қаторида бутун ўқув йили давомида ўтилган мавзуларни ҳам сўраб, боланинг дарсларни қай даражада ўзлаштирганини текшириб борса, у кўзланган мақсадга тўлалигича эришиши мумкин. Баъзи муаллимлар (йиллар мобайнида амал қилиб келинган қолипдан чиқиб кетишга чўчиб) болаларга уй вазифасини машғулотнинг охирида берадилар. Лекин бу тизимни бироз ўзгартириб уй топшириғини дарс ўртасида берса ҳам бўлади.

Умуман, ўқитувчи-устоз ўқувчилар олдига киришидан олдин таълимнинг ноанъанавий йўлларини қидирмоғи лозим. Бу йўлларнинг қирралари хилма-хил. Юқорида айтилганлардан ҳамда ўз иш услубимдан келиб чиқиб, қуйидаги шиорни ўртага ташламоқчиман: ўқувчилар мавзу материалларини дарс жараёнида ўзлаштирсинлар, уйга бериладиган ишлар кам миқдорда бўлсин. Ана шундагина ўқувчилардаги болаларга хос барча хусусият ва хислатларни асраган бўламиз.

Т. ЭРГАШЕВ,
Пайариқ ноҳиясидаги 64-ўрта мактабнинг биринчи тоифали жуғрофия фани ўқитувчиси.

ТАБИАТГА МЕҲР УЙҒОТАЙЛИК

Халқда шундай ибора бор:

Замонга боқ очиқ кўз билан,
У ўзгармас қуруқ сўз билан.

Ҳақиқатан ҳам, замонни қуруқ сўзлар, сафсаталар билан ўзгартириб бўлмайди. Мустақилликка ўз-ўзидан эришилмайди. Ҳаммамиз бир жону бир тан бўлиб меҳнат қилишимиз керак. Бунинг учун ишни, аввало, бола тарбиясидан бошлаш лозим. Болаларни тежамкорликка, шахсий нарсаларини кўз қорачиғидай сақлашга ўргатиш зарур.

Ҳозирги даврда бу жуда муҳим масала. Ёшларга ўқув қуроллари: ручка, дафтар, китоблардан тежаб-тергаб фойдаланиш ҳамда кийим-бошларни асраб-авайлаб кийишни ўргатишимиз зарур. 1 та дафтар 18—20 тийин эканлиги, олдин бу пулга 3 тийинликдан 6 та, 2 тийинликдан 9 та дафтар берарди, деб тушунтириш даркор.

Мактаб ўқувчиларининг ота-оналари деярли ўқимишли кишилардир. Табиатдаги ҳамма нарсалар бизнинг яшашимиз учун керакли эканлиги, улар бизга завқ-шавқ бағишлаши, жумладан, қуёш чиқаётган пайтдаги манзаранинг гўзаллигини, унинг биз учун нур сочувчи манба эканини айтиб, ёзда осмондаги юлдузларни кузатишни ўргатиш жуда фойдали бўлар эди. Бу ёшларнинг фикр доираларини кенгайтириш билан бирга уларни табиатни севишга ўргатади. Болалар жуда қизиқувчан ва серсавол бўладилар. Уларнинг ҳар бир саволи жавобсиз қолмаслиги шарт. Шундай қилинса, биз педагогларнинг ишимиз осон бўларди.

С. ТУРСУНОВА.
Бухоро вилояти Шофиркон ноҳияси.

ИНСОН ВА ЖАМИЯТ

Техника тараққиёти — жамият тараққиётими? Тадқиқотчиларнинг муайян бир гуруҳи техника, ишлаб чиқариш технологиялари ижтимоий тараққиётининг ҳал қилувчи омилидир, деган эътиқодга асосланмоқда. Инсоннинг ақл-заковати ва қўли билан яратилаётган техника цивилизацияси инсондан ва жамиятдан мустақилликка эга бўлиб, ўз-ўзидан ривожланиш, доимий тараққий этиш, ўз кўрсаткичларини такомиллаштиришга қодирдир. Мана шундай шароитда жамиятда фан-техника билимларига эга бўлган кишилар — технократлар алоҳида роль ўйнайдилар. Шундай кишилар ҳокимиятни қўлга олса, ижтимоий жараёнларни билимдонлик билан бошқаришни уюштирадилар. Америкалик иқтисодчи Ж. Гэлбрейтнинг асарларида (1908 йилда туғилган) мана шундай ёндашув нишонларини кўриш мумкин. Гэлбрейтнинг фикрича, жамиятнинг асосий вазифаси ишлаб чиқаришни ривожлантиришдан иборат. Бунда ҳақиқий ҳокимият ишлаб чиқариш ва бошқарув мутахассислари (менежерлар) ўртасида тақсимланади. Социализм шароитида ҳам шундай жараёнлар кечади, деб ҳисоблайди олим. Шу сабабли келгусида иккала тизимнинг конвергенцияси (бу — лотинча сўз бўлиб, яқинлашиш, қўшилишни билдиради) содир бўлиш эҳтимоли бор, уларнинг яқинлашуви асосида кейинчалик «аралаш жамият» ҳосил бўлади.

(Боши ўтган сонларда).

Компьютер техникасининг пайдо бўлиши технократия ғояларининг янада гуркираб ривожланишига олиб келди. Аммо бу ғояларнинг танқидчилари ҳам оз эмас. Ижтимоий тараққиётда техниканинг ва умуман индустриянинг ролини ошириб кўрсатиш табиатга, инсонга ваҳшиёна муносабатни асослашга олиб борганлигига ва ҳозирги инсоният олдига бир амаллаб омон қолиш муаммосини қўйганлигига эътибор жалб қилинмоқда. Технократия қарашларининг тарафдорлари жамият турмушидаги маданият каби бошқа муҳим жиҳатларнинг ролига етарли аҳамият бермаётганликлари, биология, табиат омилларининг инсонга ва ижтимоий соҳага таъсирини ҳисобга олмаётганликлари ҳам кўрсатилмоқда.

Яшаш учун кураш ёки «заифларнинг шўрини қуритиш». XIX асрнинг охирларидаёқ ижтимоий фанларда ижтимоий тараққиёт қонунларини табиий танлашнинг биологик қонунларидан, энг мослашган кишиларнинг омон қолишидан иборат қилиб қўйишга уринувчи оқим юзага келган эди. Янги чиққан дарвинчиларнинг фикрича, жамиятдаги ижтимоий ва маданий тараққиётнинг хилма-хил нусхалари содир бўлаётганининг сабаби маданиятнинг авлоддан авлодга, инсондан инсонга ўтиши пайтида генетик ўзгаришларга (айнишларга) ўхшаш хатолар ва янгиланишлар содир бўлиб туришидан иборат. Баъзи жамоат ташкилотлари ижтимоий ва табиий муҳитга бошқалардан кўра яхшироқ мослашиб оладилар ва эртами, кечми камроқ мослашганларни қисиб чиқарадилар. Энг муҳими, — турли комбинациялар ва нусхаларнинг хилма-хиллигидир, булар сиқнов ва хатолар йўли билан ёмон мослашганларни тугатувчи эволюция ва табиий танлаш учун ўзига хос хомашё бўлади. Фандаги бундай ёндашувларга қарши бир қанча жиддий эътирозлар айтилди. Шу эътирозлардан бири қуйидагича. Ҳатто энг оддий жамиятларнинг эволюциясида ҳам табиий танлашнинг қўлланилиши бартараф этиб бўлмайдиган қийинчиликларга дуч келади, чунки ижтимоий ва маданий ривожланишнинг айрим хусусиятлари ва белгилари турлича комбинацияларининг сони жуда кўп, эволюция даври (ҳайвонларни хонадонга ўргатгандан ва деҳқончилик бошлангандан кейинги тахминан 10 минг йил) ва давр ичидаги маълум тарихий жамиятларнинг сони эса жуда кам.

Қадриятлар ва жамият ривожида уларнинг аҳамияти. «Қадрият» тушунчаси фалсафа ва ижтимоиётда асосий тушунчалардан бири бўлиб қолди. Бу тушунчани таърифлашга турли ёндашувлар бор. Немис ижтимоиётчиси М. Вебернинг (1864 — 1920) қарашларига тўхталамиз. Ижтимоиётга қадрият муаммоларини ҳам шу олим киритган эди. Немис файласуфи Г. Риккерт (1864 — 1936)дан кейин Вебер табиатшуносдан фарқли ўлароқ маданият тадқиқотчиси ҳамма учун умумий бўлган ҳодисаларни (қонунларни) эмас, балки уларнинг энг муҳимларини ажратиб олиши керак, деб ҳисоблар эди. Мана шундай энг салмоқли ҳодисани ажратишга қадриятлар тушунчаси ёрдам беради, буни англаб етилган манфаатлар деб билмоқ керак. Инсон манфаатлари соҳасига тушган ҳар қандай нарса эзгулик ва ёвузлик, ҳақиқат ва ёлғон, гўзаллик ёки ҳунуклик, йўл қўйилганлик ёки тақиқланганлик ва ҳакозо нуқтаи назарларидан баҳоланиши мумкин. Бироқ бу қадриятларни ким белгилаб беради? Веберниниг фикрича, бу қадриятлар даврнинг қандайдир манфаати билан белгиланади, яъни тарихий тусга эга бўлади ва вақтнинг муайян даври учунгина аҳамиятли бўлади, сўнгра эса ўз аҳамиятини йўқотади. Бошқа файласуфлар, шу жумладан Г. Риккерт ҳам қадриятларни қандайдир тарихга тобе бўлмаган абадий ва универсал қоидалар деб ҳисобладилар.

Қадриятлар ҳодисаларни билиш ва баҳолашгагина таъсир қилиб қолмай, шу билан бирга одамларнинг феъл-атвор меъёрларини, уларнинг мақсадларини ҳам белгилайди. Бу боғланишни Вебер дин соҳасидаги социология таҳлили давомида пайқаб олди. Унинг «Протестант ахлоқ-одоби ва капитализм руҳи» асарида протестантлик аҳлоқ-одоби қадриятларининг саноатлашган жамият қарор топишига таъсири тасвирлаб берилган. Муаллифнинг фикрича, В. Франклиннинг: «Вақт — пул эканини ёдда тут. Пул ўз табиатига кўра самара бера олишини ва янги пулларни вужудга келтира олишини ёдда тут... Кимки олганини вақтида берса, яна олиши осон бўлади, деган мақолни эсда тут» деган қоидаси «капитализм руҳи»нинг энг яхши ифодаси бўлиб хизмат қилади. Шундай қилиб, қарзни вақтида тўлай оладиган, диёнатли инсон илк капитализмнинг орзу қилган кишисидир, бу киши ўз сармоясини кўпайтиришга интилишни ўз бурчи деб билади.

Протестант динининг аҳлоқ-одоби мана шундай феъл-атвор ахлоқ-одобининг таркиб топишига таъсир қилишини Вебер кўрсатиб берган унинг назарида, протестант дини бошқа динлардан фарқ қилиб, корхона эгасини савдогарчиликда, муттаҳамликда, ахлоқий жиҳатдан айблашлардан халос этади, бундан ташқари протестантлик доирасида ишбилармонлик қонуний машғулотгина бўлиб қолмай, худога ёқадиган машғулот деб ҳам қараладиган бўлиб қолди.

Шу тариқа Ғарбий Европадаги бир қанча файласуфларнинг фикрича, қадрият йўл-йўриқлари кўп жиҳатдан турмуш тарзини белгилаб беради, одамлгр ўртасидаги муносабатларнинг руҳига таъсир қилади.

«Инсон ўз ички дунёсида мутлақо эркин» сарлавҳа қилиб олинган бу сўзлар жаҳонга машҳур ёзувчи ва файласуф Ж. П. Сартрнинг қаламига мансубдир. У ўз қарашларига кўра экзистенциализм (лотинча яшаш дегани), яъни яшаш фалсафаси номини олган фалсафий оқимга мансубдир. Шу оқимнинг асосчилари орасида атоқли рус файласуфи Н. Бердяев (1874 — 1948) ҳам бор. Инсоннинг моҳияти ва яшаши муаммолари экзистенциалистларнинг диққат марказида туради. Шу файласуфларнинг нуқтаи назарларини тушунтириб бериш учун Сартрнинг сўзларини эсга олайлик. У ўз асарларидан бирида шундай мулоҳаза юритади. Инсон бирон-бир нарсани ясашдан аввал унинг ғоясини шакллантиради. Масалан, пичоқ ясайдиган ҳунарманд пичоқ нима ва ҳозир айни қандай пичоқни ясаш кераклиги ҳақидаги ўз тасаввурларига асосланиб иш қилади. Бу ўринда моҳият яшаш (мавжудлик) дан аввал юради. Чақалоқ туғилиши биланоқ яшай бошлайди. Аммо ҳали у инсон бўлиб вояга етиши, инсоний моҳиятга эга бўлиши керак. У ҳали ўз қобилиятига яраша инсон бўлиб етишмоғи керак.

(Давоми бор).

ТОМА-ТОМА КЎЛ БЎЛУР

Жумҳуриятимиз Президентининг кўрсатмаси ва Ўзбекистон Халқ таълими вазирлигининг буйруғи асосида Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси 1991—1992 ўқув йилининг бошида пойтахтимизда 3 та янги турдаги ўқув маскани — лицей барпо этди. Улар халқ хўжалигининг турли соҳалари бўйича иқтидорли ёшларни танлаб, махсус режа ва дастур асосида таълим беришга асосланган. Улардан бири Сирғали мавзесида жойлашган 305-лицей бўлиб, у экологик йўналишга эга, иккинчи лицей — Чилонзор ноҳиясида ташкил этилган А. Навоий номли адабиёт-санъат йўналишидаги илмгоҳдир. Ва ниҳоят, учинчиси — Акмал Икромов ноҳиясининг энг чеккасида, Ал-Хоразмий мавзесида жойлашган техник йўналишдаги 306-лицейдир.

Бугун биз ана шу техник йўналишга эга бўлган лицейнинг оддий бир куни хусусида, у ерда таълим-тарбия ишининг йўлга қўйилиши, ўқувчиларнинг илмий изланишлари, ўқув даргоҳининг илмий-методик йўналишлари, муаммолар ва режалар ҳақида ҳикоя қиламиз.

Иқтидорли ёшларни излаш, уларни махсус дастур асосида тайёрлаш, хорижий мамлакатларга юбориб ўқитиш каби тадбирлар мустақил жумҳуриятимиз интеллектуал дастурининг ажралмас қисмидир.

Мустақилликни қўлга киритган жумҳуриятимиз олдида бугунги кундаги асосий вазифа — жуда яқин келажакда жаҳон ўлчамлари даражасида фикрлай оладиган, улкан техник муаммоларни ҳал этадиган малакали муҳандис кадрлар етиштиришдан иборат. Мустақил Ўзбекистонни ривожланган ҳозирги замон давлатига айлантириш учун бу вазифа жуда тез бажарилиши керак.

Ўзбекистонда кейинги йилларда очилаётган махсус мактаблар — гимназия, лицей, коллежлар, айрим фанларни чуқур ўрганишга ихтисослашган мактаблар жумҳуриятимизнинг интеллектуал бойлигини ўстиришга хизмат қилиш мақсадида ташкил этилмоқда.

Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси томонидан 1991—1992 ўқув йилида пойтахтимизнинг Акмал Икромов ноҳиясида ташкил этилган техник йўналишдаги 306-лицей жумҳуриятимиз халқ хўжалиги учун яқин келажакда юқори малакали муҳандислар етиштиришнинг кўп босқичли тизимида дастлабки бўғинни ташкил этади.

Биз лицей хусусидаги саволларимизга атрофлироқ жавоб топиш мақсадида шу ўқув даргоҳи илмий ва методик ишлар бўйича директор ўринбосари, олий тоифадаги муаллим **Асомиддин Ҳасановга** мурожаат қилдик.

— Асомиддин ака, лицейни ташкил этиш осон бўлмагандир?

— Албатта. Бу ишда биз жуда кўп кишиларга, ташкилотларга чин миннатдорчилигимизни билдиришимиз лозим. Аввало, жумҳуриятимиз раҳбариятини бу ишда асосий ҳомийимиз деб ҳисоблаймиз. Ўтган йили республика ҳукумати яқин келажакда мактаб таълимини тамомила қайта қуришга мўлжалланган «Келажагимиз — мактабда!» деб аталувчи бошқариш йўналишидаги дастурини эълон қилди. Бу ҳужжат лицеймизнинг ташкил топишида энг асосий омил бўлди.

Лицейимизнинг техник йўналишда бўлиши ва уни Тошкент давлат техника дорилфунуни қошида ташкил этилиши шу олий билимгоҳнинг ректорати ва, айниқса, унинг ректори ўртоқ Н. Р. Юсупбеков томонидан жуда қизғин ва мамнуният билан кутиб олинди. Лицейни ўқув-методик ва техник анжомлар билан, шунингдек малакали ўқитувчи кадрлар билан таъминлашда техник олий билимгоҳнинг ректори бевосита раҳбарлик қилди. Ҳозирги кунда ҳам унинг ўқиш жараёнининг қай йўсинда бораётгани, қийинчилик ва ютуқларимиз билан доимо қизиқиб туриши бизнинг ишимизга катта қувват бағишламоқда.

Лицейимиз Тошкент давлат техника дорилфунунининг «Электрон асбобсозлик» куллиёти билан яқиндан алоқа ўрнатган. Шу куллиётнинг декани, техника фанлари номзоди, доцент Ж. Муҳитдинов ўқув даргоҳимиздаги таълим жараёни билан жуда яқиндан қизиқиб келадилар. Ўқувчиларимизнинг техник билимларни чуқур ўзлаштиришларида, айниқса, электрон-ҳисоблаш техникаси билан яқиндан танишишларида Ж. Муҳитдинов жуда катта жонбозлик кўрсатмоқда. Лицей ўқувчилари учун ушбу куллиётнинг барча лаборатория ва ўқув дастгоҳлари очиб қўйилган. Бу ерда хизмат қилувчи юқори малакали муҳандислар ва олимлар ўзларининг билим ва тажрибаларини лицей ўқувчиларига бажонидил ўргатмоқдалар.

Лицейни ташкил этишда жонбозлик қилган кишилар ҳақида гапирганимизда, албатта, унинг директори, жумҳуриятда танилган маорифчи Қутби Усмоновна Икромова ҳақида илиқ сўзларни айтиш керак. Жамиятимизда иқтисодий танглик ҳукм суриб турган, кўп йиллик сиёсий ва ижтимоий ақидаларимиз барбод бўлган бугунги кунда таълим масканининг раҳбаридан аввало чуқур ҳаётий ва ихтисосий билимга, руҳий сезгирликка, янгича иқтисодий иш юрита олиш услубига ва жуда катта ташкилотчилик қобилиятига эга бўлиш талаб қилинади.

Янги ўқув маскани янги жойда ташкил этилар экан, унинг ташкилий юмушлари нақадар кўп бўлиши ҳаммага аён. Аммо ҳаётимизда юзага келган ҳозирги умумий танқислик, қурилиш ташкилотларидаги кўзбўямачилик ва сансалорликлар ниҳоятда авж олган шароитда мактабнинг янги хўжалигини ташкил этиш, унинг педагогик жамоасини пухта ўйлаб танлаш каби масалалар мактаб директоридан алоҳида ташкилотчилик қобилиятларини талаб қилади...

Лицей ташкил этилишининг дастлабки кунлари ҳақида Қ. У. Икромова шундай эслайди:

— Ўтган йил август ойининг бошида 306-лицейга директор этиб тайинланганимда, лицей учун ажратилган бинога келиб, унинг янги, 1991—1992 ўқув йилига мутлақо тайёр эмаслигини кўрдим. СУ-61 қурилиш ташкилоти томонидан фойдаланишга топширилган бу тўрт қаватли бинода иситиш тармоғи мутлақо ишламас, санитария узелларининг барчаси яроқсиз ҳолда эди; электр-ёритиш тармоғи пала-партиш бажарилган, барча синфлардаги электр точкаларининг қандайдир элементлари етишмас, плафонлар ўрнаштирилмасдан ҳар қаерда ташлаб кетилган, айрим синфларда ўқувчилар ҳаёти учун хавфли бўлган электр симлари тартибсиз осилиб ётарди.

Бинонинг ўқув йилига тайёр эмаслиги ҳақида қурилиш ташкилотларининг мутасадди раҳбарларига мурожаат қилиш бошланди. Бироқ бу ташкилотларнинг раҳбарлари аҳволга тўғри ёндошиш ўрнига айбларни кимларгадир тўнкашга ҳаракат қилишди. Уларнинг айримлари раҳбар кишига ярашмайдиган одобсизлик билан муомала қилиб, ўзларини четга олмоқчи бўлди. Баъзи раҳбарлар эса чин кўнгилдан ёрдам қўлини чўзишга ҳаракат қилсалар-да, бироқ уларнинг одамийлик билан қилган хайрихоҳлиги мутасадди қурилиш ташкилотларида илдиз отган бюрократик тизим деворига урилиб натижа бермади.

Директор Қ. У. Икромованинг тинмай елиб-югуришлари натижасида ўқув машғулотларини ўз вақтида бошлашга муваффақ бўлинди. Бироқ ҳали битмаган, жуда тез бажарилиши лозим бўлган камчиликлар бор, албатта.

— Лицейнинг ўқув режалари, таълим дастурларининг яратилиши ҳақида, ўқув даргоҳига илмий-методик раҳбарлик хусусида нима дейиш мумкин?

— Лицейимиз махсус ўқув даргоҳи бўлгани сабабли бу ерда ўқитиладиган фанларнинг ўқув режаси ва дастурлари Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги қошидаги Жумҳурият ўқув-методика марказининг етакчи методистлари томонидан махсус ишланган ва фойдаланишга тавсия этилган.

Ушбу марказнинг табиий-математика фанлари кабинети қошида жумҳуриятда ташкил этилаётган янги турдаги махсус мактаблар учун методик ва ташкилий масалалар бўйича амалий ёрдам кўрсатиш маркази ташкил этилганини алоҳида таъкидлаб ўтмоқчи эдик. Янги турдаги ўқув масканларини ташкил этиш, уларга ўқувчиларни танлаш, ўқув режалари, дастурлар, ташкилий ва ўқув фаолияти билан боғлиқ бўлган барча масалалар бўйича қизиқувчилар шу марказга мурожаат қилишлари мумкин.

— Асомиддин ака, лицейга қабул қилиш шартлари қандай?

— Лицейга Тошкент шаҳри мактабларининг 7-синфини битирган ўқувчилар кўп босқичли танлов асосида қабул қилинди. Танловда асосий эътибор ўқувчиларни физика, математика ва чет тилларидан пухта билимга эга бўлишларига қаратилди. Танлов натижасида лицейга 120 га яқин ўқувчи қабул қилинди.

Лицей икки курсдан ташкил топган. Унинг биринчи курси 8—9-синфлардан, иккинчи курси эса 10—11-синфлардан иборат. Ташкил этилган 7 та ўқув гуруҳининг ҳар бирида ўқувчилар сони 18 кишидан ошмайди. Лицейда ўқиш ўзбек тилида олиб борилади.

— Лицейнинг ўқитувчилар жамоаси ҳақида ҳам тўхталиб ўтсангиз?

— Мактабимиз техник йўналишда ташкил этилган махсус лицей мақомига эга бўлгани учун, табиийки, математика, информатика ва ҳисоблаш техникаси асослари, физика, техник чизмачилик каби техника фанларини ўқитишга асосий эътибор қаратилган. Бу фанлар бўйича ўқув ва амалий машғулотлардан ташқари турли хил тўгарак машғулотлари ҳам режалаштирилган.

Лицейда 28 ўқитувчи дарс беради, шундан бир киши фан доктори, профессор, 14 фан номзоди, қолганлари жумҳуриятга танилган ижодкор ўқитувчилардир. Муҳандислик йўналишидаги фанлар бўйича барча турдаги машғулотларни Тошкент давлат техника дорилфунуни, Тошкент давлат дорилфунуни ва Жумҳурият фанлар академияси олий илмгоҳларининг профессор ва доцентлари олиб борадилар.

Лицейдаги таълим-тарбия ўзига хос хислатларга эга. Иқтидорли, илмга чанқоқ ёшлар билан ишлаш муаллимлардан жуда катта ихтисосий билим ва малакаларга, педагогик-руҳшунослик ҳиссиётига эга бўлишликни талаб қилади. Шунинг учун ҳам ўқув йилининг бошланишида ўтказилган умумлицей конференциясида ўқув даргоҳида ишлаётган ҳар бир муаллимнинг вазифалари аниқ белгилаб берилди. Жумладан, лицейнинг барча ўқитувчилари ўз фанлари бўйича энг ижодкор бўлишлари, ўз фани бўйича турли синфлар учун методик ишланмалар, қўлланмалар, дарсликлар яратиши, доимо методик янгилик яратиб туриши, йил бошидаги методик ютуқлар ўқув йили охирида албатта янгиланган ёки такомиллашган бўлиши керак. Синф раҳбарлари ҳар бир ўқувчининг билим савиясини, айниқса, профилли фанлар бўйича ўқувчиларнинг ҳафталик ўзлаштириш даражасидаги ўзгаришни кузатиб бориши, алоҳида дафтарда қайд қилиши, ўз ўқувчиларининг руҳий ҳолатини мукаммал билиши талаб этилади. Техник дорилфунун домлаларига ҳам алоҳида талаблар қўйилади. Улар дарс жараёнида ўқувчиларнинг руҳий аҳволига эътибор беришлари, ўрта мактаб таълими методикаси асосида дарс беришлари, ҳар бир ўқувчининг билим даражаси учун масъулият ҳиссини сезишлари, синф ўқувчиларига имкони борича якка тартибда ёндашишлари сўралади.

Ўқитувчилар билан бир қаторда лицей маъмурияти ҳам маълум мажбуриятларни қабул қилади, жумладан: лицей жамоасида юқори даражада маънавий-психологик муҳит бўлишини таъминлаш; таълим-тарбиянинг юқори савияда олиб борилишини тамъинловчи ўқув-педагогик ва ижтимоий шароитларни яратиш; таълимни техник воситалар билан тўлиқ таъминлаш.

Лицейда ишлайдиган ҳар бир муаллим билан бир ўқув йили учун шартнома тузилади. Ўқув йилининг охирида ўқитувчиларнинг методик маҳоратини баҳолаш мезони ишлаб чиқилади ва шу асосда уларнинг лицейга лойиқ-нолойиқлиги аниқланади.

— Лицейнинг илмий-методик йўналиши борасида нима дейиш мумкин?

— Маълумки, ҳозирги замон техника тараққиётининг белгиловчи омили электрон-ҳисоблаш машиналарининг халқ хўжалигига кенг жорий этилишидир. Ана шу муаммога жуда катта эътибор берган ҳолда уни лицейнинг бош илмий-методик йўналиши сифатида қабул қилдик. Шунга кўра, «Техник йўналишдаги лицейнинг ўқув-тарбия жараёнида электрон-ҳисоблаш машиналаридан (ЭҲМ) кенг фойдаланиш» муаммосини лицей учун энг долзарб, асосий муаммо деб ҳисоблаб, бу муаммони ҳал этиш устида лицейнинг барча ўқитувчилари ишламоқдалар. Бу муаммо «Компьютерлар фан сифатида ва таълим воситаси сифатида» деган асосий мазмунга эгадир.

Математика ва информатика бўйича лицей ўқувчилари учун тузилган махсус ўқув дастурида ўқувчиларни электрон-ҳисоблаш машинаси билан таништириш 8-синфданоқ бошланади. Лицейда ўқишни бошлаган ҳар бир ўқувчидан энг оддий арифметик микрокалькуляторларда ишлаш усулларини билиш, микрокалькулятор ёрдамида ўрта ҳисобни, фоизларни, майдонларни ҳисоблаш бўйича масалалар ечиш, махсус ташкил қилинган сонли ўйинларда оғзаки ва ёзма бажарилган арифметик омилларни машинада текшира олиш кўникмаларига эга бўлиш талаб қилинади. Бу ўз-ўзини синаб кўриш кўникмаларини шакллантиришга ва ҳисоблаш техникасини мукаммал ўзлаштиришга ёрдам беради.

Лицей техник йўналишда бўлгани учун бу илм даргоҳида хизмат қилувчи барча ўқитувчилар ҳозирги замон техника тараққиётининг асоси ҳисобланган ЭҲМда ишлаш тамойиллари билан таниш бўлишлари керак. Шунинг учун лицейнинг барча фан ўқитувчиларининг асосий диққатини ўқув жараёнига компьютер техникасини жорий этиш методикасини эгаллашга қаратилди.

Лицейда ўқитиладиган барча фанлар ўртасидаги боғланишни амалга ошириш учун бу фан ўқитувчилари арифметик, инженерлик ва программалаштирилган микрокалькуляторлардан фойдаланиш усулларини пухта эгаллаган бўлишлари керак.

Лицейда барча фан муаллимлари учун ҳисоблаш техникаси билан яқиндан танишиш муаммосини қўйдик. Бу муаммо бўйича мустақил билим олишни компьютер учун тузилган дастурлар ёрдамида ҳисоблашлар ва ҳисоблашларни бажариш учун дастурлар тузиш юзасидан қилинадиган иш усулларини ўрганишдан бошлашни мақсад қилиб қўйдик. Шу мақсадда тузилган махсус дастурга жуғрофия, тарих, жамиятшунослик, биология, чизмачилик ўқитувчилари бемалол ўзлаштиришлари мумкин бўлган мавзулар киритилган. Масалан, «ЭҲМнинг ҳозирги жамиятдаги роли» мавзусида ўқитувчилар ЭҲМ ёрдамида ҳал қилинадиган масалалар билан танишиб, программали бошқариладиган дастгоҳлар ёрдамида ишлаб чиқариш жараёнида инсоннинг меҳнат вазифаларини автоматлаштиришни, турли хилдаги материалларни бир тизимга солиш ва умумлаштириш йўлларини ўрганадилар. «Ўқув-тарбия жараёнида ЭҲМни қўллашнинг дидактик ва методик асослари» мавзусида эса ҳисоблаш машиналаридан ўқитиш ва назорат қилиш, ҳисоблаш воситаси, шунингдек ўйин аппарати сифатида фойдаланиш мумкинлигини билиб оладилар.

Дастурда «Алгоритмлар. Программалар тузиш, уларни тузатиш ва таҳрир қилиш» каби мавзулар борки, унинг асосий мақсади ҳар бир фан ўқитувчисини ўз фани бўйича таълимни программалаштиришга ўтишига ёрдам беришдир.

— Лицейда ўқувчиларнинг ўз-ўзини бошқариши, уларнинг илмий-амалий фаолияти қай даражада йўлга қўйилган?

— Ўқув йилининг бошида лицей ўқувчилари, ўқитувчилар, ота-оналар иштирокида конференция ўтказиб лицей кенгаши тузилди. Бу кенгашнинг ўқув ишлари ҳайъатига сайланган 10-синф ўқувчиси Бадалбоева Дилфуза ўқувчиларнинг ўз-ўзини бошқариш фаолиятига раҳбарлик қилишни ўз бўйнига олди. Бу ҳайъат лицей ўқувчиси модулини ишлаб чиқиши ўқувчиларнинг дарс ва дарсдан ташқари фаолиятларини ташкил этиш, ўзлаштирмовчи ўқувчилар билан ишлаш, зачёт ва имтиҳонларга тайёргарлик кўриш каби ўқув-тарбия тадбирларининг жуда катта тизимини амалга оширишни бошлади.

Лицейда ўқувчилар кенгаши ташкил этилган бўлиб, бу кенгаш аъзолари ўзларининг дастлабки йиғилишларида «Алгоритм» илмий жамиятини тузишга қарор қилдилар. Ҳозирда бу жамиятнинг устави, дастури, илмий йўналишлари ишлаб чиқилмоқда. Тошкент давлат техника дорилфунунининг математика ва информатика бўйича йирик мутахассислари раҳбарлигида иш олиб борувчи истеъдодли ёшларнинг бу жамиятининг режалари жуда катталиги ҳозирданоқ сезилмоқда. Жамиятнинг ҳар бир аъзоси ўз олдига электрон-ҳисоблаш техникаси асосларини мукаммал ўрганишни ва бу техникани халқ хўжалигига кенг жорий этиш бўйича илмий изланишлар олиб боришни мақсад қилиб қўйган.

Лицей илмий-методик изланишларининг иккинчи йўналиши — ҳар томонлама ривожланган, ўзбек миллий анъаналарига тўла риоя қилувчи, интеллектуал, баркамол шахсни шакллантириш марказини ташкил этишдир. Келгусида ташкил этилиши мўлжалланаётган бу марказнинг ўқув дастуридан инглиз, араб тилларини ҳамда ҳозирги замон иқтисодий муносабатларини жуда чуқур ўрганиш, спорт билан шуғулланиш, дин тарихи, ўзбек миллий анъаналарини ўрганиш ўрин олади. Ҳозирнинг ўзидаёқ лицей ўқув режасида ўрта мактаб таълими учун тамомила янги бўлган ўқув фанлари: техник чизмачилик ва саноат эстетикасига оид дизайн; фикрлаш технологияси, эвристик ва техник фикр юритиш; фалсафа ва ҳозирги замон илмий-техник ривожланишининг асосий йўналишлари; машинасозлик, радиотехника ва электроника асослари билан бойитилган чуқурлаштирилган физика курси кабилар ўрин олган.

— Одатга кўра, келгуси режалар хусусида ҳам сўзлаб берсангиз.

— Келажак режаларимиз жуда катта. Жумҳурият ўқув-методика марказининг табиий-математика кабинети услубчилари билан ҳамкорликда лицейимиз базасида турдош ўқув даргоҳлари учун ўқув-методик комплекси яратиш, халқ хўжалигининг энг зарур тармоқлари эҳтиёжларини ҳисобга олиб янги йўналишдаги ўқув курсларини ташкил этиш энг яқин келажакка мўлжалланган режаларимиздандир. Албатта, бошқа режаларимиз ҳам кўп. Уларни амалга ошириш устида илмгоҳимизнинг аҳил жамоаси тинимсиз меҳнат қилишга жазм этган.

* * *

Лицейнинг бир куни... Ҳар кун лицейда оддий линейка билан бошланади. Унда синф раҳбарлари, учком фаоллари кундалик юмушлар режасини аниқлаб оладилар. Дарс машғулотлари, тўгараклар, баҳс-мунозаралар, олимлар даврасидаги суҳбатлар, семинар, зачёт ташвишлари билан кун кеч бўлгани сезилмайди. Лицейдаги ҳар бир оддий кун ана шундай жўшқин, ҳаловатли ва мазмунли ўтади.

НАТИЖАЛАР ЧАККИ ЭМАС

ЛИЦЕЙДА БИР КУН

КЕЛАЖАК ПОЙДЕВОРИ

Дилмурод ТЎРАЕВ, Тошкент давлат техника дорилфунунининг доценти:

ЭҲМларнинг халқ хўжалигида, саноатда кенг кўламда қўлланиши жамиятимизда барча зиёлиларни эмас, ўрта маълумотлиларни ҳам ҳисоблаш техникасидан фойдаланишни билишни тақазо қилаяпти. Худди шу сабабдан «Информатика» фанига лицейимизда катта аҳамият берилди. Мақсадимиз: битирувчиларимизга ЭҲМнинг имкониятларини, уни қўллашни ва ишлаш қоидаларини ўргатишдир. Аниқроғи, ўқувчиларимиз камида 2 та алгоритмик тилни, 2 та мисра редакторини, замонавий шахсий ЭҲМнинг ишлаш қоидасини ўрганадилар ва қурилмалар билан танишадилар.

Юқорида зикр этилган билимларни ўзлаштириш мақсадида «Информатика» фани 8-синфдан ўқитилаяпти ва «ЭҲМдан фойдаланиш ва уни ишлаш асослари» тўгараги ташкил қилинди. Ҳозирда бу тўгаракка 8-ва 9-синф ўқувчилари жалб қилинган.

Буларга қўшимча қилиб шуни ҳам айтиш кераки, ҳар бир синф физика, математика, кимё ва чизмачилик фанларига оид масалаларни ечади, алгоритм ва программаларини тузади ва ЭҲМда ечади. Бу билан биз ўқувчиларда маълум даражада ЭҲМдан фойдаланиш маданиятини шакллантирмоқдамиз.

Ўз олдимизга қўйилган масалаларни ҳал қилишда, албатта, замонавий ЭҲМларга эга бўлишимиз керак. Бу масалани ҳал қилишда Тошкент давлат техника дорилфунуни электрон-асбобсозлик куллиёти раҳбарияти астойдил кўмаклашаётганини айтиш лозим. Биз ҳозир шу куллиётнинг ҳисоблаш техникасидан тўлиқ фойдаланиб турибмиз. Келажакда куллиёт ёрдамида замонавий шахсий ЭҲМларга эга бўламиз.

●

Саидхон ҒУЛОМОВ, 306-лицей-мактабнинг 10-синф ўқувчиси:

Яшаётган давримиз фан-техника тараққиётида жуда катта туб ўзгаришлар содир бўлаётган даврдир. Халқ хўжалигининг турли тармоқларидаги ана шу сифат ўзгаришларини илм-фан сирларини чуқур ўзлаштирган олим ва муҳандислар амалга оширмоқда.

Мен ёшлик чоғимда, бошланғич синфларда ўқиб юрганимда, электрон-ҳисоблаш машиналари, турли хил электрон асбобларга жуда қизиқар эдим. Шу сабабли мактабда физика, математика фанларига қизиқишим билан биргаликда ноҳиямиздаги ёш техниклар станциясига қатнаб электрон техникаси сирларини ўргана бошладим. Бу ерда ҳам физика ва бошқа аниқ табиий фанлар, уларнинг қонуниятларини билиш жуда зарур эканлигини тушундим. Электроника соҳасида жумҳурият кўригида қатнашиб, бу йил иккинчи фахрли ўринни эгалладим.

Ёшлигимдан ўз олдимга қўйган асосий ниятим Тошкент давлат техника дорилфунунига кириб электроника соҳасида чуқур билим ва малака олиш эди. Бахтимга ноҳиямизда техника йўналишидаги 306-лицей очилиб, мен танловдан муваффақиятли ўтдим.

Лицейда мен севган фанларим — математика, физика, информатика ва техник чизмачиликни, шунингдек инглиз ва араб тилларини жуда чуқур дастур асосида ўрганмоқдаман. Бу фанларни мукаммал эгаллашимда менга техник дорилфунун домлалари жуда катта ёрдам беришмоқда.

Лицейимизда пухта билим олиш учун барча шароитлар мавжуд. Ҳар бир лицей ўқувчисининг ҳар томонлама маълумотли бўлиши учун бу ерда ўқувчиларнинг илмий изланишларига катта эътибор берилаяпти. Асосийси, техник фанлар бўйича лицейда ички олимпиадалар ўтказилмоқда. Бу эса бизнинг билимларни пухта эгаллашимиз, қишки имтиҳонни муваффақиятли топширишимиз учун катта ёрдам бермоқда.

ОДДИЙ ТЎСИҚМИ, ЁКИ...

Бусора ТИЛЛАХЎЖАЕВА, Тошкент давлат техника дорилфунуни «Чизма геометрия ва машина графикаси» кафедрасининг катта ўқитувчиси:

Неча йиллардан буён баҳслашиб, йўналиш ва шаклларини муҳокамалар қилиб, орзу-умидлар боғлаган мактаб-лицейнинг очилиши, таҳсилгоҳимиз ўқитувчиларининг фикрича, катта муваффақиятдир.

Ўқувчи мактаб остонасидан олий ўқув юртига қадам қўяр экан, у кўпдан-кўп тўсиқларга дуч келади, афсуслар бўлсинки, кўплари уларга бардош беролмайди. Айниқса, мактаб талабаси. Биринчи курсдаёқ чизма геометрия ва инженерлик графикаси фанидан ёмон ўзлаштиради. Ҳаттоки, ўқиёлмай қайтган талабалар сони 50—60 фоизга боради.

Нима учун? Илм даражаси пастми? Ўрта мактаб геометриясидан илми саёз, албатта, аммо энг оддий тўсиқлар бор улар олдида. Мисол келтирамиз.

Фарзандларимизни ёш болалик чоғлариданоқ китобга қизиқтиролмаганимиз, адабиётлар ва қўлланмалардан фойдалана билмасликлари, бадиий адабиёт ўқимасликлари, ўз вақтларини тўғри тақсимлай олмасликлари, амалий машғулотларга, лаборатория ишларига диққат қилмаслик, кутубхоналардан фойдаланмаслик ва, айниқса, интизоми бунга сабабдир.

Лицей-мактабда эса шу муаммолар ҳисобга олинган ҳолда ҳамма фанлар қаторига техник чизмачилик, техник фикрлаш фанларини киритиш, айниқса, синфда ўқувчилар сони 15—16 нафардан ошмаслиги, билимгоҳ лабораториялари ва ЭҲМларидан фойдаланиш имкониятлари, тажрибали мактаб педагоглари қаторидан ўз олий ўқув юртимиз учун тайёрланаётган ўқувчиларга дорилфунун ўқитувчи ва доцентларини ҳам жалб қилиш нур устига нурдир.

Йигит-қизларимиз лицей-мактабни битириб, чуқур илмли, ўткир зеҳнли, ҳар томонлама етук бўладилар, деб умид қиламан.

Ёдгор Муҳаммадиев лицейнинг бошланғич синф ўқувчиларига сабоқ беради. Унинг дарслари кўргазмалилиги, содда ва тушунарлилиги, фанга оид ахборотларнинг кўпроқ қамраб олиниши билан алоҳида ажралиб туради. Шунинг учун ҳам болалар Ёдгор опа олиб бораётган сабоқ соатларида фаол иштирок этадилар.

СУРАТДА: Ё. Муҳаммадиеванинг 3-синф ўқувчиларига кўргазмалилик асосида таълим бераётган пайти тасвирланган.

А. ЧАПЛИГИНА тасвирга туширган.

БИЛДИРИШ

Тошкент шаҳар 84-ўрта мактабнинг мажлислар залида 1992 йилнинг 29 январь куни эрталаб соат 10.00 да «Ўрта Осиё халқлари тарихининг қадимги ва ўрта асрлар даври» муаммоларига бағишланган давра суҳбати ўтказилади. Унда Ўзбекистон Фанлар академияси академиги А. Асқаров ва бошқа йирик тарихчи олимларнинг маърузаси тингланади.

Давра суҳбатига «Ўзбекистон халқлари тарихи» муаммолари билан қизиқувчи олимлар, ўқитувчилар, меҳнат жамоалари, маҳалла комитети фаоллари вакиллари ва бошқа қизиқувчилар қатнашишлари мумкин.

Бу анжуман Т. Н. Қори-Ниёзий номидаги педагогика фанлари илмий-текшириш институти ва Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси ташаббуси билан ўтказилмоқда.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: Халқлар дўстлиги майдони, 84-мактаб.

ТЕЛЕФОН: 45-43-43.

• Акс садо

ТИЙИНЛАРДАН СЎМ БЎЛУР...

Рўзномамизнинг 7 декабрь сонида эълон қилинган «Ахлоқ дарслари» мақоласи менга манзур бўлди. Фикримча, мақолада одобнома дарси бўйича ўтиладиган мавзулар асосан тўғри режалаштирилган. Лекин тахминий режада айрим камчиликлар ҳам мавжуд. Масалан, 18-мавзу «Ота-онани ҳурмат қилиш одоби» ва 29-мавзу «Фарзандларнинг ота-оналар олдидаги вазифалари» ва 27-мавзу «Қариндош-уруғларни ҳурмат қилиш ва қардошлик муомаласи» мавзулари бир-бирига яқин, уларни бирлаштирилса, ҳурмат ва вазифаларни чуқурроқ тушунтиришга ёрдам беради, деган фикрдаман.

Бу ўринда кўрсатилган мавзулар таркибида «Жой бериш одоби» ҳақидаги масалани ҳам киритиш керак. Бу масала узоқ ноҳияларда унчалик кўзга ташланмаса ҳам, лекин шаҳар транспортида кўзга яққол ташланмоқда. Метрода, автобус, троллейбусда кўпинча ёшлар ўзларидан катталарга ҳурмат юзасидан жой бўшатиб бермайдилар, айримлари ўзларини ухлаган ёки атрофдагиларни сезмагандай қилиб кўрсатишга ҳаракат қиладилар. Мажлисларда ҳам айрим ёшлар тўйдагидай олдинги қаторга чиқиб ўлтириб оладилар. Катталарга жой бўшатиш ҳурмат одатини тушунтиришга катта аҳамият бериш керак.

Мавзулар рўйхатида «Ҳалол меҳнат қилиш нима? Касб ва меҳнат шарофати ҳақида» деган мавзу бор. Бу мавзуга қўшимча қилиб «Меҳнат интизоми», деган ибора қўшилишини таклиф қиламан. Чунки 10-синф ўқувчилари ишлаб чиқаришга борганларида, одоб мезонларидан бири — меҳнат интизоми масаласидир.

Рўзноманинг мазкур сонида «Оилавий ҳаёт анъаналари» номли мақолада «Исрофгарчиликка йўл қўймаслик ва нонни эъзозлаш одоби» номли мавзу ҳақида сўз боради. Бу мавзуни ҳам одобномага киритиш керак. Лекин унинг номини қисман ўзгартириш лозим. Мен қуйидагича ибора таклиф қиламан: «Оила даромадларини сарфлаш одоби, исрофгарчиликка қарши кураш, тежамкорлик масалалари». Бу масалаларни тушунтирганда нонни ва бошқа озиқ-овқат маҳсулотларини, шунингдек оилада сув, электроэнергия, мактабда мактаб мулклари, мебелларини авайлаш, эҳтиётлаб асрашга алоҳида эътибор бериш керак. Буларнинг ҳаммасини «Тежамкорлик одоби» деб атасак, тўғри бўлса керак.

Бундан ташқари, одобнома мавзулари орасида «Озодагарчилик одоби» тушиб қолган. Чунки озодагарчилик инсон саломатлигининг муҳим шарти. Шунинг учун бу масала 31-мавзуда алоҳида бир сўз (саломатлик) билан берилмасдан, одобномада алоҳида мавзу сифатида ўрин олиши керак. Тақриз қилинаётган методик мақолада адабиётлар рўйхати ҳам берилган. Бу ўринда мен қўшимча адабиёт сифатида 1990 йилда Ўзбек Совет Энциклопедияси бош редакцияси томонидан нашр қилинган Ш. Шомақсудов, Ш. Шораҳмедовларнинг «Ҳикматнома» (Ўзбек мақолаларининг изоҳли луғати)ни тавсия қиламан. Бу китобда одобномага доир кўпчилик мавзулар билан боғланган қатор мақолларга изоҳлар берилганки, бу изоҳларнинг ҳар бири бир йўналишдаги ўнлаб мақолларни умумлаштиради ва ўқувчиларнинг мавзуларни тез ўзлаштиришларига ёрдам беради.

Шу муносабат билан кўрсатилган китобнинг 351-саҳифасидан бир мисол келтирамаң. Бунда «Пул топгунча, ҳисоб топ!» мақолига қуйидаги изоҳ берилган: иқтисод ва тежамкорликка даъват этиб айтилган мақол; Ва: «Пул топгунча, ақл топ!», «Пулни берсанг пулга бер — пулинг куймас» («Пулингни сарфлайдиган бўлсанг, беҳуда зое кетадиган, ҳеч қандай фойдаси тегмайдиган нарсаларга эмас, бирор ҳожатингни қондирадиган, фойда келтирадиган нарсаларга сарфла» дейилмоқчи); «Пули куйган — қалампир чайнар» (бу мақолнинг келиб чиқиши халқ ўртасида юрадиган қуйидаги бир ҳикоя билан боғлиқ: «Бир ношуд, тажрибасиз, «бозор кўрмаган» саҳройи одам бозорга кириб қолибди-да, айланиб юриб, бир жойга келса, бир одам қипқизил, ялтироқ-ялтироқ нарсаларни сотиб ўлтирган экан. Ҳалиги одамнинг ҳаваси келиб, иштаҳаси қўзғаб: «Шундан олиб тўйгунча еб, бир маза қилай!» деган хаёлга борибди-да, «дунё»нинг қалампирини сотиб олибди. Кейин иккита нон билан чойхонага кириб олиб, бир чеккада ея бошлабди. Бирдан оғзи ловуллаб, кўзларининг «олови» чиқиб кета бошлабди. Яна еяй деса, олган нарсаси нақ заҳри қотилнинг ўзгинаси, емай деса — пули куйган. «Э, нима бўлса-бўлсин!» деб қалампирни чайнаб-чайнаб, пок-покиза тушира бошлабди. Унинг бу ҳолатини кузатиб турган одамларнинг кулгидан ичаклари узила ёзибди». Мазкур мақолни мажозий маънода шунга ўхшаш ношуд, бефаросат, яхши нарса нима-ю, ёмон нарса нима — фарқига бормайдиган, пул маблағларини қаёқдаги бўлмағур нарсаларга сарфлаб қўйиб, кейин ҳасрат қилиб, афсусланиб юрадиган одамларга нисбатан истеҳзо ва киноя тарзида қўллайдилар.

«Пул тугамай ақл кирмас» мақолида баъзи одам пули борида қўли очиқлик қилиб, керак-нокерак нарсаларга катта-катта сарфлаб юбораверади. Пули тугаб, арзимаган, арзонгина нарсани ҳам сотиб олишга қурби етмай, қийналиб, ноилож бўлиб бировдан қарз сўрашга, ёлворишга, ҳатто тиланчилик қилишга мажбур бўлиб қолганидан кейингина «кўзи очилади, ақли киради, пул маблағининг қадрига етадиган, тежайдиган бўлиб қолади. Мазкур мақолни одамларга нисбатан ишлатадилар.

Шунингдек, қуйидаги мақолларда «Пул топиш ўнғай, тута билиш қийин», «Ҳисобни билмаган — ҳамёнидан айрилади», «Санамаган ёлчимас», «Пулнинг онаси — тийин», «Тома-тома кўл бўлур, тийинлардан сўм бўлур». Бу мақоллар билан «Тийинингни — яъни озгина пулни назар-писанд қилмай ҳуда-беҳудага сарф қилиб юбораверма, тежаб қол ва жамғара бор», деган ғоялар ифодаланган.

Мен «Ҳикматнома» китобидан юқорида ўзим тавсия қилганим «Оила даромадини сарфлаш одоби» мавзусига алоқадор мақолларга берилган изоҳни айнан келтирдим. Бундай бир-бирига ўхшаган мақоллар «Одобнома» курсининг деярлик барча мавзуларига мослаштириб дарсда фойдаланилса, бу курснинг ўқувчиларга янада тушунарлироқ чиқишига ёрдам беради, ҳар бир мавзуда келтирилган мақоллар ва уларнинг изоҳлари узоқ вақт ёддан кўтарилмайди.

Ҳикмат СОБИРОВ,
профессор.

МАЪРИФАТ КАЛИТИ

1809 йили Париж шаҳридаги оилалардан бирида қошу кўзи қоп-қора, думалоққина бир бола дунёга келди. Унга Луи деган исм қўйилди. Бахтга қарши, бу бола уч яшарлигидаёқ кўр бўлиб қолди.

Кўрлик азоби нима эканини билган Луи Брайл ўн олти яшар чоғидаёқ кўрларнинг ҳозир бутун дунёда қўлланиб келаётган нуқта-ҳарфли алифбесини туза бошлади ва бу хайрли ишни такомилига етказди.

Тўғри, нуқта-ҳарфли алифбе Брайлдан илгари ҳам бор эди. Лан алифбе деб аталган бу усул ўн икки нуқтанинг ўрин алмашинишига асосланган бўлиб, жуда мураккаб эди. Брайлнинг энг катта хизмати шундаки, у узоқ давом этган машаққатли меҳнат эвазига нуқталар сонини икки баробар камайтириш йўли билан кўрлар алифбосини соддалаштиришга мувофиқ бўлди.

Кўзи ожизлар алифбесининг ҳар бир ҳарфи бандли махсус игна билан тешиладиган бирдан олтитагача нуқта билан ифодаланади. Бундай нуқта-ҳарфлар бутун дунёдаги кўзи ожизлар учун бир хилдир.

Ўзбек тилидаги Ў, Қ, Ғ, Ҳ ҳарфлари-чи, деган савол туғилиши мумкин. Булар ҳам ўша олтита нуқта ўрнини алмаштириш йўли билан ифодаланади.

Нуқта-ҳарфли алифбе Брайл алифбоси деб ном олган.

Париждаги кўр болалар мактабида узоқ йиллар давомида ўқитувчилик қилган Брайл нуқталар ўрнини алмаштириш йўли билан ҳарфлар, сонлар, тиниш белгилари ва математик амалларни, ҳатто нота ёзувини ифодалашнинг содда усулларини ишлаб чиқди.

А. АЛИЕВ тайёрлаган.

Севимли машғулот.

Ҳамкасблар ижоди

ЧИН БАХТ

Агар юзларимда кулгуни кўрсанг,
Кўнгли шод экан, деб қилмагин хаёл.
Агар дунёда мен энг бахтли десам,
Нетай, бахтсизликни бахт деркан аёл.

Висол хаёллигин билсам-да суйиб,
Сенга юрагимни бериб қўйдим мен.
Хаёлга алданиб, бахтимга кулиб,
Қалбим йиғлади зор, кулиб қўйдим мен.

Ҳижрон туз сепганда бағримни тилиб,
Висол боли лабимни ёрди, дедим хуш.
Кечалар болишим йиғлаб чиқди хун,
Сени ёдга солиб азоб берди туш.

Сен кетдинг, қалбимда менга овунчоқ
Бир умид кўкарди, яшил бир илинж,
Мен унга интилиб яшай бошладим,
Чин аёллик бахтига очиб кенг қучоқ.

БАХТГА ИНТИЛИБ

Бахт, сенга яшайман интилиб,
Тиконлар йўлимни тўсади.
Товонимдан оққан қонлардан
Умид аталмиш ғунча ўсади.
Висол, сени соғинаман мен,
Ҳижрон узоқ қилар йўлини.
Менга сенинг саломинг айтиб,
Шабодалар силар қўлимни.
Ҳаёт, жондан севаман сени,
Тарк этмоқлик келади малол.
Ортимда қолган ғунчалар,
Ўсаверар, кўрсатиб жамол...

Нодира СОАТОВА,

Сурхондарё вилояти Жарқўрғон ноҳиясидаги 8-ўрта мактаб.

«ОРОМ» ОРОМ ЭМАС, «БЕОРОМ»

РЕПОРТАЖ

Боғча-яслига етиб келганимизда кун чошгоҳдан оққан эди. Кичкинтойлар ноз уйқуда эканлар...

Типовой қилиб қурилган икки қаватли бино кўзни қувонтирарли даражада кўркам. Боғча мудираси Муҳаррам Маматова иккинчи қаватдаги хонасига бошлади. Ечинишни таклиф қилганида, рози бўлмадик, сабаби бу ер совуқроқдек туюлди. Иккинчи қаватни кўздан кечирдик. Йўлакларга чиройли поёндозлар солиб қўйилган. Хоналарнинг барчаси кенг ва тоза. Зарур инвентарлар билан жиҳозланган ўйинхоналар, ётоқхоналарни кўздан кечирдик. Гуруҳларни айландик. Кичкинтойларни уйғотиб юбормаслик учун тарбиячилар билан оҳиста суҳбатлар ўтказдик. 6 нафар тарбиячининг барчаси махсус маълумотга эга экан. Улар болалар тарбияси учун зарур қўлланмаларнинг етишмаслиги, мавжудлари эса талаб даражасида эмаслиги тўғрисида гапиришди.

— Назаримизда, дастуримиз эскириб қолган. Янгиси бўлса эди... — дейишди.

Мен уларни мактабгача тарбия концепцияси тўғрисида фикрларини билиш учун гапга тутдим. Айримлари концепция лойиҳаси билан танишиб чиққанликларини билдиришди.

Музика зали ҳам яхшигина жиҳозланган. Чолғу асбоблари мавжуд. Медицина пунктини кўздан кечирдик. Зарур дори-дармонлар бор. Хона оппоқ, кўнгилли. Тиббиёт ҳамшираси Азиза Мирзааҳмедова ўзига ишонган, сўзамол аёл экан. У болаларга пишириладиган овқатларнинг хили ҳақида анча сўзлади.

Боғча мудираси М. Маматованинг гапига қараганда, гўшт, сариёғ, тухум, сут ва бошқа озиқ-овқат маҳсулотларини вақтида олиб туришган эмиш. Демак, масаланинг бу томони зўр экан.

Аммо...

Гуруҳларни айланиб чиқарканмиз, масаланинг бошқа томони дилимизни ҳуфтон қилди.

Қиш фаслининг рутубатли кунларидан бири эди. Обдон безатилган ўйинхоналарни кўрдик. Миллий бурчаклар, беҳисоб ўйинчоқлар, саранжом-саришталик хуш ёқди. Ётоқхоналарга кўз ташлар эканмиз, кўнглим бузилиб кетди. Хоналар катта-катта. Ёруғ, шинам. Дераза ромлари ҳам улкан. Пардалар осилмаган. Тирқишлар бекитилмаган. «Игнадек тешикдан туядек шамол киради», — дейишгани бежиз эмас, албатта. Очиқ ёриқчалардан қиш ҳавосининг совуқ ғазабкор нафаси уфуриб турибди. Жажжи каравотчаларда ухлаб ётган норасидалар чеҳрасида безовталик аломати зоҳир. Юз-бурунчалари қизариб кўкимтир тусга кирган. Бошларига ёстиқчалар қўйилмаган. Оддий адёл ёпинишган. Кимдир уйқу аралаш йўталди. Яна бирови эса акса урди. Хуллас, манзара ёмон. Хоналарда иссиқлик ҳарорати 15—16, 17—18° ни ташкил этади. Ундан баланд эмас. Бу ахир нормал ҳол эмас-ку? Бу гўдаклар қайси бир онаизорнинг кўз қорачиғидек арзандалари. 140 нафар ўғил-қизнинг ота-онаси кўнглидан ғашлик аримаса керак.

Боғча мудирасидан изоҳ талаб қилдик. М. Маматова: — «Иситгичлар марказлаштирилган. Бизнинг боғча-яслимизгача тортилган. Қувурлар талаб даражасида эмас. Яхши иситмаяпти», дейди.

Дераза ромларига пардалар осилмаганлиги, ёстиқчаларнинг, иссиқ пахтали кўрпаларнинг нега йўқлигини суриштирдик. «Ором»даги боғча мудираси, тиббиёт ҳамширалари, тарбиячилари нуқсонларни яширишга ҳаракат қилишарди. Бундан кимга фойдаю, кимга зарар. Шунда кўз олдимга норинлик боғча мудираси Санобар Азимова гавдаланди. Санобар опа йўқдан бор қилиб, «Булбулча» болалар боғчаси обрўсини иттифоқ миқёсига олиб чиққанди.

Бу ердагиларчи?.. Булар ҳам қаҳратон қиш кунида болаларни совуққа қолдирган ноҳия, «амалдор»ларининг, иситиш тармоғига мутасадди кимсанинг ёқасидан олишлари жоиз эди.

Бундан ҳам фойда чиқмаса, боғчани иситиш учун мумкин бўлган чора-тадбирларни ишга солишлари лозим.

Наманган вилояти халқ таълими бошқармасининг ходими Фарида Темирбўлатовадан: — Фаридахон! Гапингизга қараганда ёлғиз қизингиз бор экан. Фарзандингиз шу болалар орасида бўлса нима қилардингиз? — деб сўрадим

У титраб кетди. Жавоб қайтармади. Сабаби у ҳеч қачон боласини шу болалар орасида бўлишини истамас, бунга йўл қўймас, ҳатто тасаввур ҳам қила олмасди.

Кўнглимда оғриқ сездим, «Ором» болалар боғчаси ором оладиган бир гўша эмас, «беором» қиладиган жой экан.

Бу ҳолга Наманган вилояти ҳамда Наманган ноҳияси халқ таълими мутасаддиларидан изоҳ талаб қиламиз.

Зеро, «Ором» болалар боғчаси ўз номига яраша бўлмоғи лозим.

Шарофат ИСКАНДАР қизи.

АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ НОМЛИ ЖИЗЗАХ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА ОЛИЙ БИЛИМГОҲИ

кафедралар бўйича бўш ўринларга

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

ҚАФЕДРА МУДИРИ:

— меҳнат таълими кафедрасига (фан номзоди, доцент).

ДОЦЕНТЛАР:

— сиёсатшунослик кафедрасига (1 нафар);
— БТМ кафедрасига (1 нафар);
— умумий тилшунослик кафедрасига (1 нафар).

ҚАТТА ЎҚИТУВЧИЛАР:

— психология кафедрасига (1 нафар);
— хорижий тиллар кафедрасига (1 нафар);
— табиатшунослик асослари кафедрасига (1 нафар);
— сиёсатшунослик кафедрасига (1 нафар);
— БТМ кафедрасига (2 нафар);
— ўзбек тилшунослиги кафедрасига (1 нафар);
— ўзбек тили ўқитиш методикаси кафедрасига (1 нафар);
— педагогика кафедрасига (1 нафар);
— УТФ кафедрасига (1 нафар);
— рус ва чет эл адабиёти кафедрасига (1 нафар).

ЎҚИТУВЧИЛАР:

— табиатшунослик асослари кафедрасига (2 нафар);
— Ўзбекистон халқлари тарихи кафедрасига (2 нафар);
— педагогика кафедрасига (2 нафар);
— рус ва чет эл адабиёти кафедрасига; рус тили ва адабиёти ўқитиш методикаси кафедрасига (6 нафар);
— сиёсий тарих ва сиёсий иқтисод (1 нафар);
— ишлаб чиқариш асослари (1 нафар);
— бошланғич таълим тиллар кафедрасига (3 нафар).

КОНКУРС МУДДАТИ ЭЪЛОН ЧИҚҚАН КУНДАН БОШЛАБ 20 КУН.

Мурожаат учун манзилгоҳимиз: 708000, Жиззах шаҳри, Марказ 2«А», Педагогика олий билимгоҳининг кадрлар бўлими.

ФОЙДАЛИ УЧРАШУВ

Абдулла Авлоний номидаги ўқитувчилар малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш Марказий илмгоҳида жумҳуриятнинг турли вилоятларидан бошланғич таълим методикаси бўйича малака ошириш курсига келган тингловчиларнинг «Бошланғич таълим» ойномаси ходимлари билан учрашуви бўлиб ўтди.

Учрашувда ойноманинг бўлим мудирлари педагогика фанлари номзоди, доцент Байит Турдиев ва Маҳамаджон Аҳмедовлар тингловчиларни ойноманинг иш режаси, январь ойи сони материаллари мазмуни билан таништирдилар, уларнинг кўпдан-кўп саволларига жавоб қайтардилар.

М. НУРИТДИНОВА,
Г. САИДОВА.

ТУЗАТИШ

Газетамизнинг 1992 йил 21 январь сонида «Ўзбекистон республикаси умумий ўрта таълим мактаблари ва ҳунар-техника билим юртларида 1991—92 ўқув йилини якунлаш, синфдан-синфга кўчириш ва битириш имтиҳонларини ўтказиш тўғрисида» материалдаги 5-абзац 4-сатр «Даъвогар битирувчи 11- (12-синф) ўқувчиларидан адабиёт, она тили, алгебра ва...» деб ўқишни сўраймиз.

Бош муҳаррир
Аҳмаджон ДОЛИМОВ.

Таъсис этувчилар: Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Халқ таълими ва фан ходимлари қасаба уюшмаси Марказий Қўмитаси ҳамда Ўзбекистон Педагогика жамияти.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул секретарь — 32-54-17, хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 33-04-21, 52-35, нашриёт диспетчери — 32-78-94, нашриёт телефон станцияси навбатчиси — 33-90-50.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни. Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

6491-буюртма. ИНДЕКС: 64595. Босишга топшириш вақти 20.00 Босишга топширилди 20.00. Тиражи 140000.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12